

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Vzdělávací systémy v zemích původu dětí-cizinců

Úvod

Během dvou a půl let trvání projektu Středisek pro integraci menšin nasbírali naši pracovníci během své práce s učiteli a dětmi mnoho cenných zkušeností. Z nich mimo jiné vyplynulo, že vzdělávání dětí-cizinců představuje z pohledu českého pedagoga nový neznámý prostor, který může být pro českou školu obohacující, ale mnohdy i problematický.

Náročnost vzdělávání cizinců spočívá v několika aspektech. Kromě jazykové bariéry je to i těžká čitelnost projevů žáka cizince – neumíme interpretovat některé projevy chování a nevíme, jakými znalostmi a dovednostmi ze svých škol ve vlasti vlastně disponují.

Do českých škol v posledních několika letech stále častěji přicházejí děti, jejichž rodiče do České republiky přišli hledat nové životní a pracovní příležitosti. Jedná se především o děti z Vietnamu, Ukrajiny, Mongolska a Číny. Nově přichozí děti-cizinci se v českém prostředí potýkají s mnoha překážkami a zátěžovými situacemi – se ztrátou kamarádů v zemi původu, s novým kulturním a jazykovým prostředím a se společenskou izolací. Pro české učitele představují tyto děti z pedagogického hlediska novou výzvu jak s nimi pracovat?

Jedním ze způsobů, jak jim pedagogické úsilí usnadnit, je alespoň stručně zmapovat z jakého prostředí se děti-cizinci k nám do České republiky dostávají. S těmito informacemi mohou být žáci pro učitele o něco čitelnější.

Pracovníci středočeského Střediska pro integraci menšin se proto po dobu dvou měsíců snažili zjistit základní informace o kulturách a vzdělávání v zemích původu dětí-cizinců z výše uvedených zemí. Jednalo se o nelehký úkol – jak z časového, tak z obsahové hlediska. Pracovníci neměli možnost dělat výzkum přímo zmíněných těchto států. V jejich snaze pochopit, jak vzdělávání a společnost v oněch krajích fungují, jim pomáhaly nejen oficiálně dostupné informace, ale i výpovědi odborníků (zejména orientalistů a slavistů) a příslušníků cizineckých komunit, které v České republice žijí.

Následující výstupy tedy vycházejí jen z omezeného počtu zdrojů a tak je k nim třeba i přistupovat. Nejedná se o kvalitativní výzkum, nýbrž jen o sebrané informace, které by mohly pedagogům poskytnout určité vodítko, jak žáka cizince chápat a jak s ním pracovat.

Nikde však nejsou psána pravidla, jak konkrétně pracovat s „Vietnamcem“, „Ukrajincem“ „Mongolem“ či „Číňanem“ a ani existovat nemohou. Každý žák je především unikátní jedinec, který není formován jen svým původem, ale i mnoha dalšími faktory. Proto je důležité níže sdílené informace chápat jen jako možný výčet situací a jejich interpretací, které mohou nastat. Každý pedagog v nich může najít zajímavé informace a inspiraci pro svou práci. Na svůj způsob, jak s daným dítětem pracovat, si však každý musí přijít sám. V této objevné cestě může pedagog využít dostupných informací a pomoci v rámci českého

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

poradenského systému, např. Pedagogicko-psychologických poraden a hlavně důvěřovat svým schopnostem.

Informace o vzdělávání ve Vietnamu, Ukrajině, Mongolsku a Číně by měly pedagogům sloužit jako inspirace pro hledání cest vedoucích k rozvoji žáků cizinců a k porozumění jejich situace.

Je nutné uvést, že tento materiál není ve své konečné podobě. V budoucnu bude ještě rozšířen a doplněn.

Nástin vietnamského vzdělávacího systému a otázky spojené s integrací vietnamských dětí do českého prostředí

1. Základní údaje o Vietnamu

Oficiální název státu: Vietnamská socialistická republika (VSR)

Hlavní město: Hanoj (Ha noi)

Státní zřízení: republika se systémem jedné strany a jednokomorovým parlamentem

Úřední jazyk: vietnamština

Administrativní dělení: 58 provincií

Počet obyvatel: 80 300 000

Hustota zalidnění: 243 lidí na km² (Vietnam je 13. nejlidnatější zemí světa)

Relativní podíl městského obyvatelstva: 20%

Národnostní složení: 85% Vietů a 15% etnických menšin (53 – 64 různých etnických menšin)

Nezaměstnanost: 10% (Vietnam byl v r. 2006 zařazen podle HDP mezi rozvojové státy)

Počet obyvatel, kteří mají jako hlavní obživu zemědělství: 70% (Vietnam patří mezi světové vývozce rýže, která se pěstuje na cca 80 % obdělávané půdy.)

Procento gramotné populace: 94%

Náboženská příslušnost: římský katolík 7%, buddhisté 58% (významná náboženství a filosofické systémy: konfucianství, buddhismus, taoismus)

Pro pochopení současné situace je třeba si především plně uvědomit, že od konce druhé světové války do roku 1975 byl Vietnam ve dvou velkých a vleklých válkách nechvalně proslavených technikami boje ze strany vietnamských komunistů, kteří využívali strategii nasazení co největšího počtu mužů.

Od roku 1945 – 1954 trvá guerillová válka mezi vietnamskými ozbrojenými komunisty Viet Minh podporovanými od 50. let čínskými komunisty a Francouzi, kteří usilovali o znovuoobnovení císařství Bao Daie. V roce 1954 byla válka ukončena mírovým jednáním v Ženevě. Vietnam je rozdělen na Vietnamskou demokratickou republiku na severu a Vietnamský stát (císařství) na jihu. Avšak Ženevské dohody nebyly zcela dodržovány (celovietnamské volby neproběhly) a oblast zůstala zdrojem neklidu. V jižním Vietnamu byl svržen císař Bao Dai a byla vyhlášena **republika** (1955), která se záhy proměnila v **polovojenskou diktaturu**. V **Severním Vietnamu** (Vietnamská demokratická republika) zavládla diktatura **komunistická**.

V roce 1960 byla v Jižním Vietnamu založena komunistická Fronta národního osvobození Vietcong podporována komunisty Vietnamské demokratické republiky, která si postupně podmaňuje velké části území. V reakci na to v roce 1965 vysílá na území Vietnamu své lodě americká vláda a začíná otevřená válka mezi USA a severním Vietnamem podporovaným SSSR, která skončila smlouvou o odchodu amerických vojsk z Vietnamu. V roce 1975 dobyla severovietnamská armáda Saigon a dosáhla tak sjednocení Vietnamu pod komunistickou vládou.

V roce 1986 začala být realizována reforma Doi Moi – Nový život. Proběhla pozemková reforma, která dala větší samostatnost rolníkům. Začínají velké investiční projekty, jsou otevřeny hranice a je

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

umožněn volný pohyb uvnitř státu. Postupně došlo k liberalizaci obchodu, rozšíření vývozních a dovozních trhů.

Je si tedy nutné uvědomit, že země a její lidé byli třicet let ve válce. Teprve v roce roku 1983 je legislativně zrušen válečný stav. Nyní je teprve jedna dospělá válkou nepostížená generace. Kromě toho je důležité mít na vědomí, že Vietnamská socialistická republika je stále zemí, kde vládne jedna strana a i když v roce 1986 proběhla tržní reforma, je zde monopol jedné strany, která definuje společenské uspořádání, pojetí kultury a určuje možnosti myšlenkového, názorového světa.

2. Vietnam – kulturní, sociální a jazykové aspekty

Vietnamština je tónový jazyk. Tón určuje význam slova, a proto se každé slovo vietnamštině musí vyslovit se správnou intonací. Základ slovní zásoby vietnamštiny tvoří jednoslabičná slova. Vietnamština používá latinku, ale s jinými znaménky. Některé souhlásky a samohlásky se vyslovují jinak. Latinizaci vietnamštiny oficiálně uzákonil Ho Či Min, který v 50. letech začal velkou kampaň proti negramotnosti.

Verbální a neverbální komunikace

Jedno základní obecně platné rozlišení lze konstatovat, a sice že na území VSR sehrává neverbální komunikace poměrně významnější úlohu než jak jsme zvyklí v České republice. Respektive různé projevy zacházení s mimikou a gesty většinou obnáší více významů, které lze jednoznačně interpretovat. Proto lze doporučit jedno základní pravidlo: měli bychom být v této oblasti pozornější, citliví a vnímaví. Mít stále na vědomí, že naše jednání může být interpretováno jinak než očekáváme a naopak.

Učitel má ve vietnamské kultuře tradičně velmi důstojné a vážené postavení. Tradiční úcta k vzdělaným lidem souvisí s filosofií konfuciánství, která je ve Vietnamu hluboce zakořeněna, a s tradicí a řádem vietnamského císařství, které má bohatou kulturní tradici založenou právě na vzdělání (viz níže). Respekt k učitelské profesi je velký a projevuje se právě neverbální komunikací. Úcta je totiž projevována například tím, že se nevyjadřuje nesouhlas a dokonce ani neporozumění. Pozitivní a skromné jednání je výrazem slušnosti. Nesouhlas či neporozumění může být naopak projevem neslušnosti. To je tedy základní aspekt, který by si český učitel měl uvědomovat. Znamená to především věnovat větší pozornost, zda dítě či rodiče rozumí požadavkům a zda děti rozumí, jakým způsobem mají například v hodině projevovat svou účast.

O konkrétních podobách projevů neverbální komunikace se lze dočíst v knize S vietnamskými dětmi na českých školách¹.

Jak bylo ale výše řečeno, nelze toto jednání automaticky očekávat u každého vietnamského dítěte obzvláště jedná-li se již o druhou či třetí generaci zde žijících rodin.

¹ Kocourek J., Pechová E. (ed.): S vietnamskými dětmi na českých školách, H+H, Praha 2006.

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

3. Vietnamské školství

3.1. Stručná historie vietnamského školství

Pro popis jakékoliv historie je třeba si nejprve ujasnit, co máme na mysli pod pojmem „školství“. Pokud bychom pod tímto pojmem rozuměli systematicky uplatňované procesy výchovy, můžeme konstatovat, že ve Vietnamu sahá do mnohem hlubší minulosti než v České republice. Od 11. století je systematicky uplatňována konfuciánská výchova a ve stejném století byla založena první instituce zaměřená na uchování a předávání vědomostí (Chrám literatury). Konfuciánská filosofie založená na zásadách morální výchovy (zaměřená na sebevýchovu a sebekázeň) a socializaci člověka ve společenském systému vztahů byla rozšířena napříč celou společností a z konfuciánské filosofie vycházel i systém úřednických zkoušek.

Císařský dvůr organizoval velmi složitý komplex tzv. mandarínských zkoušek založený na hodnotách tradičního konfuciánství. Úřednické posty mohl vykonávat pouze člověk, který v těchto zkouškách obstál. Nejprve byly dva stupně zkoušek na provinční úrovni, posléze 8 zkoušek na státní úrovni a nakonec 2 stupně zkoušek na císařském dvoře. Úředníci měli tedy velké vzdělání a byli také patřičně bohatí. Potenciálně se tedy každá rodina mohla snažit zajistit svým dětem dobré vzdělání a vysoko postavené a dobře placené zaměstnání. Tímto způsobem se ve společnosti udržoval do jisté míry všem, i těm nejchudším, dostupný smysl vzdělání, který si musel dotýčný sám svou pílí a nadáním zasloužit. Význam vzdělání však především zprostředkovávala konfuciánská filosofie skrze níž se udržovala významnost vzdělávání jedinice do společnosti.

Francouzský koloniální systém pozměnil organizační řád a systém vzdělání. Od roku 1890 byl zaveden systém francouzských lyceí a fungovaly dvě vietnamské univerzity. „V roce 1919 byla oficiálně zrušena konfuciánská výchova a začal vznikat moderní systém školství podle tehdejších osnov francouzského školství. Začaly se vyučovat přírodovědné předměty a hlavním jazykem se stala francouzština. Ke vzdělání však měly přístup pouze horní vrstvy obyvatelstva.“² Tradiční imperativ na vzdělání však zůstal zachován. Lidé vyškolení ve Vietnamu byli posíláni do úřední správy celé Indočíny.

V roce 1945 získal Vietnam nezávislost a byl zaveden nový školský systém. Výchova skrze školu ve smyslu povinné školní docházky však byla zavedena až v 50. letech Ho Či Minem. Před tím učinil Ho Či Min ještě zásadnější změnu v oblasti vzdělanosti - započal velkou kampaň proti negramotnosti a zrealizoval povinná školení čtení a psaní a uzákonil zápis vietnamštiny latinskou abecedou. Do roku 1955 se tak skutečně zásadním způsobem zvýšila gramotnost obyvatelstva. I za války lidé chodili do školy. Podle výpovědí pamětníků sehrávalo roli to, že vztah mezi žákem a učitelem nebyl zatížen financemi, které nebyly rozhodující, protože je nikdo neměl, zatímco nyní jsou pro vzdělání rozhodující. Teprve v roce 1975 se však začíná systematicky budovat školský systém. Od roku 1979 začala velká reforma školství, ale až od roku 1987, kdy začala přestavba hospodářského systému, byla zaváděna reforma podle kritérií srovnatelných s úrovní evropského školství.

Vzhledem k historii školství ve Vietnamu je tedy na jednu stranu důležité vědět, že se jedná o zemi s bohatou kulturní tradicí, která kladla velký důraz na vzdělání. Povinná školní docházka a systém vzdělávání, který byl u nás zaveden za Marie Terezie, byl zaveden však až po 2. světové válce. V

² Kocourek J., Pechová E. (ed.): S vietnamskými dětmi na českých školách, H+H, Praha 2006.

důsledku obou velkých válek však lze mluvit o skutečně systémově zaváděném školském systému od roku 1987. Je třeba brát na zřetel, že systémové školství dostupné širokým vrstvám obyvatelstva založené na konceptu povinné školní docházky má ve Vietnamu velmi krátkou historii. Proto je pro vietnamské školství charakteristické, že se v současné době prudce vyvíjí.

3.2. Reforma školského systému

Od roku 1999 vláda schválila nové školské zákony.

3.3. Současný stav vietnamského školství

Vzdělání je ve Vietnamu tradičně prestižní. Rodiče si přejí, aby děti měly lepší život a vědí, že hlavní způsob, jak toho dosáhnou, je vzdělání. Dodnes však základní vzdělání nezasahuje veškeré vrstvy obyvatelstva. Věrohodné statistické údaje ale nejsou k dispozici³. Většina odborníků se shoduje na tom, že situaci dětí definují lokální podmínky a s tím spojené způsoby obživy. Nejhorší situace je v horských oblastech, kde žijí národnostní menšiny. Tyto děti neabsolvují někdy ani pět let povinné školní docházky. Na vesnicích v zemědělských oblastech děti v naprosté většině absolvují povinných pět let školní docházky, ale různé kvality a za ztížených podmínek dosahují navazujícího nižšího středoškolského vzdělání (6.-9.třída). Odhady kolik dětí ze zemědělských oblastí dokončí i nižší stupeň středoškolského vzdělávání se liší. Podle statistik Unesca, které prezentují oficiální vietnamské dokumenty, bylo v roce 2004 vzděláváno na stupni středoškolského vzdělávání 73% dětí (78% na nižším a 55% na vyšším stupni). Někdo odhaduje, že 5% dětí ze zemědělských oblastí má pouze povinné pětileté vzdělání, jiní odhadují až 20% dětí, které nedokončí ani nižší stupeň středoškolského vzdělání (9 let školní docházky). Vyššího středoškolského vzdělání dosáhne jen málokdo z populace žijící mimo město. Všichni se shodují, že ve městech má 100% dospělých vzdělání I. stupně střední školy (9 let) a většina z nich má maturitu. Podle výzkumů Unesca v roce 2004 studovalo v terciárním (vysokoškolském) vzdělání 10% obyvatel.

Ačkoliv je tedy vzdělání tradičně ceněno, stále je poměrně velké procento dětí, které nedosahuje více jak pětiletého vzdělání. Dosažení vyššího středoškolského vzdělání lze více méně předpokládat pouze u městských dětí. Hlavní důvody jsou ekonomické. Ačkoliv je školství dotované státem, rodiny musí do vzdělání investovat na své poměry velký finanční obnos formou různých poplatků, nákupem učebnic, dojížděním, doučováním. Vedle toho u rodin s hlavní obživou v zemědělství se brzy stávají děti nepostradatelnou pomocnou silou pro obživu rodiny. Proto se stává, že rodiče musí slevit ze svých ambicí vkládaných do dětí z důvodů špatné ekonomické situace.

S tím souvisí fakt, že finance poskytované státem na vzdělávání jsou oproti reálným potřebám naprosto nedostačující.⁴ Především na vesnicích jsou školy minimálně materiálně zabezpečené a

³ Výpověď jednoho z konzultantů: „Ne, neznáme žádné věrohodné statistické zdroje z důvodu toho, že statistický úřad ve Vietnamu není nezávislý orgán, spadá do kompetence ministerstva průmyslu a obchodu. Právě proto jsou jejich údaje zavádějící a mají charakter propagandistický, v zájmu komunistické strany, jako vládnoucí strany ve Vietnamu. Nejsou objektivní.“

⁴ Výpověď konzultanta: *Investice do školství a vzdělání jsou velmi nízké oproti ČR a jiným vyspělým státům. Kvalita školství s časem klesá, místo aby se zvýšila, protože strana a vláda nemá zájem, aby veřejnost měla přístup k všem dostupným informacím ve světě. Platy učitelů patří mezi nejnižší, takže schopní lidé nechťejí pracovat ve školství.*

učitelé mají velmi nízké platy pokud nedoučují nad rámec vyučování. I u vysokých škol se odráží nedostatečné finanční zabezpečení na kvalitě výuky, což se zpětně odráží na kvalitě výuky učitelů na základních a středních školách. Více k materiálnímu zabezpečení viz kapitola Materiální podmínky.

3.3.1. Řízení a financování školství

Zastřešující institucí vzdělávacího systému je „Ministry of Education and Training“ (MOET) – Ministerstvo výchovy a vzdělávání, které dohlíží na předškolní, základní a odborné vzdělávání. Pro každou provincii (61) je ustaven „Departments of Education and Training“ – Odbor výchovy a vzdělávání. Instituce, která dohlíží na předškolní, základní a odborné vzdělání pro danou provincii a její kontrolní orgán je „Ministry of Education and Trainig“. Základní a střední školy prvního stupně (do deváté třídy) jsou zřízeny pedagogickým odborem města. Školy druhého stupně pedagogickým odborem provincie. Dále každé ministerstvo má svůj odbor, který dohlíží na specializaci ve svém oboru. Po odborné stránce je zastřešující institucí „National Institute for Educational Science“.

Podle oficiálních zdrojů⁵ je školství financováno ze státního rozpočtu. „V roce 1997 činily výdaje na vzdělání 2,2% HDP a 10,5% ze státního rozpočtu.“ Další zdroje jsou získávány z poplatků za studium a z různých rozvojových (především japonských) projektů. Existují tedy tři zdroje financování. Financování však vždy spadá pod kompetenci Odboru výchovy a vzdělávání. Finance věnované na vzdělání znamenají pro většinu rodin vysoké výdaje.

Vedle toho existují i soukromé školy. Ty však nesmí poskytovat základní povinné vzdělání. Soukromé školy mohou být zřízené státem a dotované z poplatků studentů nebo soukromou organizací nebo lze zřídit i zcela privátní školu. V základním vzdělávání je soukromých škol minimum. Pouze u vyššího stupně středoškolského vzdělávání zastává soukromé školství výraznější podíl. Soukromé školy, které nejsou zřízené z charitativních důvodů, si však může dovolit pouze nadprůměrně bohatší rodina (cca 20% obyvatelstva). I soukromé školství spadá pod kompetenci odborů provincií.

3.3.2. Základní principy vzdělávání

Osnovy základního povinného vzdělání jsou oficiálně jednotné. V oficiálním dokumentu je psáno, že výuka je flexibilně přizpůsobována podmínkám školy a škola si může z 15% výuku definovat sama. Školy mají osnovy přizpůsobovat specifickým podmínkám a potřebám dětí. V realitě ovlivňuje zřejmě nejvíce obsah předávaného učiva i formu výuky materiální zabezpečení, převažující zemědělský způsob obživy rodin a s tím spojené subsistenční způsoby, dostupnost školy a klimatické podmínky a nízké platy učitelů. Zásadní rozdíl ve výuce je mezi městem a vesnicí. Kromě toho jsou větší rozdíly i mezi regiony. Rozdílné je klima a geografické podmínky a z toho vyplývající zdroje a způsoby obživy. Z toho důvodu je výuka méně jednotná než v ČR a ve skutečnosti je obsah povinně stanovených osnov přizpůsobován podmínkám lokality zcela zásadním způsobem. Výuka ve městech je zpravidla kvalitnější a děti dosahují lepších výsledků. Jedním z důvodů je také to, že ve městech je běžně praktikované doučování dětí u lépe zajištěných rodin, za které rodiny učitelům samozřejmě platí. Prostřednictvím doučování dosahují děti lepších výsledků ve vzdělávání a zároveň je profese pedagoga ve městě žádanější. Pedagogové ve městech jsou tak motivováni ke kvalitnější výuce.

⁵ Odkazy na oficiální zdroje jsou z webových stránek: <http://www.ibe.unesco.org/en/access-by-country.html>

K charakteristickým způsobům výuky patří metoda frontálního vyučování a memorování. Slušné chování a píle jsou základním principem úspěchu ve škole. Samostatnost a tvůrčí práce nejsou rozhodně běžnou součástí vyučování. Jedním z důvodů je i již zmíněná tradiční úcta ke vzdělání a k učiteli jako vzdělanému člověku. Učitel má velký respekt a děti se podřizují tomu, co vyžaduje. To má však i další důsledek - učitel má větší možnost působit, nezávisle na materiálních podmínkách a vybavení než je tomu v ČR, a to jak v pozitivním tak i negativním slova smyslu. Opět tedy lze konstatovat, že pro vzdělávací systém ve VSR lze velmi těžko definovat jednotné principy. Nicméně na striktní metodě memorování a frontálního výkladu se shodují všechny zdroje. Ve výuce se většinou stihne probrat pouze teorie. Jakékoliv procvičování a praktické příklady si musí děti zkusit doma nebo pomocí doučování.

V neposlední řadě je důležité připomenout, že oficiální osnovy jsou schvalovány v souladu s ideály a hodnotami jedné oficiální strany. V oficiálním dokumentu je psáno: „Politika vzdělávání a odborné přípravy je zaměřena na zvyšování intelektové úrovně obyvatel, rozvoj jejich odborné způsobilosti a podporu talentu. Vytváří fond pracovníků s potřebnými znalostmi, schopnostmi a dovednostmi, dynamickou kreativní myslí, vlastenectvím a láskou k socialismu. Přesněji řečeno je cílem vzdělávání vyškolení nezávislé a tvůrčí osobnosti, které mohou využít své odborné dovednosti, aby mohly tvrdě pracovat a naplnit potřeby národní svébytnosti a pokroku a zůstaly přitom věrnými genialitě vietnamské kultury, kombinující dědictví národní tradice s univerzálními lidskými hodnotami.“ Formulace cíle vzdělávání se zásadně odlišuje od cílů definovaných většinou evropských zemí a od cílů v Rámcových vzdělávacích systémech ČR. Situace by se snad dala přirovnat k výukovým materiálům v období ČSSR. Dále je pro vietnamské školství charakteristický důraz na národní cítění a vlastní kulturní tradici. Vzhledem k tomu, že jsou jednotné učebnice, lze předpokládat, že pokud jsou učebnice používány, je vzdělávání i v tomto ohledu jednotné.

3.3.3. Současný stav vietnamského školství

a) Povinné základní vzdělání

Povinné základní vzdělání trvá pět let a zahrnuje děti od 6 do maximálně 14-ti let. Na konci školního roku děti skládají státní závěrečnou zkoušku. Ti, kteří uspějí, obdrží certifikát.

b) středoškolské vzdělání

1. Nižší středoškolské vzdělání

Je od 11 do 15 let věku dítěte a trvá čtyři roky. Na konci se skládají závěrečné zkoušky. Po ukončení prvního stupně lze buď pokračovat na 2. stupni střední školy nebo lze navazovat různě zaměřenými odbornými školami.

Odborné a technické vzdělání se dále člení na:

- odborné – poskytuje všeobecné vzdělání a odbornou přípravu – od 2 do 3 let
- odborné – navazující – 1 až 2 roky
- technicky zaměřené (učiliště) – zaměřené na technickou specializaci, na 3 až 3,5 roku, s výučním listem
- technicky zaměřené (učiliště) - navazující specializované, dalších 2 až 2,5 roku studia

Odborné a technické školy jsou zaměřené většinou podle potřeb jednotlivých regionů. Technicky zaměřených škol je asi 270 a poskytují zhruba 100 specializovaných disciplín. Odborných škol je přibližně 242 a dalších 200 odborných škol zaměřených na průmysl, zemědělství a administrativu s asi 200 druhy specializace. *Z dokumentů vyplývá, že specializace technicky zaměřených škol má poněkud jinou typologii než v ČR. Na odborných školách se studuje například pedagogika pro učitelství I. stupně. Odborná škola zřejmě poskytuje titul „kvalifikovaného pracovníka“ a technické školy „výuční list“. Termíny však nejsou ekvivalentní kontextu českého vzdělávacího systému.*

2. Vyšší středoškolské vzdělání

Je od 15 let věku dítěte a trvá většinou tři roky. Absolventi musí mít státní zkoušku z nižšího středoškolského vzdělání a musí projít přijímacím řízením, které je náročné. Tyto školy jsou většinou pouze ve větších městech a směřují především k přípravě na vysokou školu.

Ve školním roce 1993/94 došlo k zavedení rozlišení tříd specializací vyššího středoškolského vzdělávání na 15 školách. Specializace jsou: přírodní vědy (matematika, chemie, fyzika, biologie); společenské vědy (literatura, historie, zeměpis, cizí jazyky); přírodní vědy a inženýrství (matematika, fyzika, chemie, biologie, inženýrství). Všechny specializované školy mají shodné předměty: informatika, občanská výchova, národní obrana a psychologická výchova. V roce 1994/95 byly tyto specializace zavedeny na 200 školách. Cílem je specializovat všechny vyšší střední školy.

Rozdíl oproti systému v ČR je tedy především v tom, že povinné vzdělání je stanoveno pouze na pět let a odborná či výuční specializace se studuje od 11 do 15 let věku dítěte. Třináctileté všeobecné vzdělání (gymnaziální) je dosažitelné pouze ve městech a přijímacími zkouškami projde pouze malé procento dětí. Dále se zřejmě liší druhy specializace, které jsou uzpůsobeny reálným možnostem uplatnění.

c) Vysokoškolské vzdělání

V roce 1993 proběhla reforma, která ustavila čtyři typy diplomů:

- bakalářské - certifikát vysokoškolského vzdělání (pregraduální kurzy na tři roky)
- diplom vysokoškolského vzdělání (4 až 6 let)
- magisterský diplom (2 roky po získání vysokoškolského vzdělání)
- doktorandské studium (2 až 4 roky po získání magisterského titulu)

Pregraduální, krátkodobé kurzy nabízejí většinou juniorské a komunitní školy a jsou rozděleny na sedm sekcí: I. - matematika a fyzika, II. - chemie, III. - Biologie, IV. - ekonomie, obchodování a management, V. - sociální vědy, VI. - humanitní vědy, VII. - cizí jazyky. (V sekci I. - III. jsou přírodní vědy, technické obory, zemědělství, lesní a rybářský průmysl, medicína a jiné technické obory.)

Magisterské studium je rozdělené do dvou fází. První fáze poskytuje obecné vzdělání a trvá 3 až 4 semestry. Druhá fáze je zaměřena na specializaci a je zakončena magisterským titulem. Doktorandské studium je možné studovat ve všech oborech přírodních věd, v oblasti sociálně a humanitně zaměřených oborů a v technologicky, manažersky, ekonomicky a inženýrsky zaměřených oborech.

Celkem poskytuje vysokoškolské vzdělání více jak 100 institucí. Pod Ministerstvo výchovy a vzdělávání spadá 39 z nich, ostatní spadají pod jiná ministerstva. Magisterské studium poskytuje 67 institucí a 8 univerzit doktorandské studium. Avšak i v oficiálním dokumentu se konstatuje, že síť institucí vysokoškolského vzdělání je ve velmi špatném stavu. Mají nedostatečné vybavení, jsou neefektivně řízeny a většinou mají malou kapacitu.

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Vysokoškolské vzdělání poskytují různé typy škol: komunitní soukromé školy, specializované univerzity, multidisciplinárně zaměřené a různé typy „college“.

d) Vzdělávání etnických menšin

Specifické vzdělání je poskytováno etnickým minoritám, které v naprosté většině žijí v horách a živí se zemědělstvím. Důraz je kladen na výuku vietnamštiny. Vzdělávání je přizpůsobené konkrétním podmínkám. Školy pro etnické menšiny jsou velmi různorodé kvality. Hlavním cílem je poskytnout základy vzdělání.

3.3.4. Organizace výuky

a) Povinné základní vzdělání

Výuka trvá nejvíce 4 hodiny denně. Hodina trvá okolo 35 minut a 10 minut je přestávka. Většinou je 25 minut věnováno hrám. Podle statistik bylo v roce 1997 ve třídách průměrně na jednoho učitele 32 dětí. Podle zkušenosti informátorů je často i 60 dětí ve třídě.

b) Středoškolské vzdělávání

- 1) Nižší středoškolské vzdělávání - hodina trvá od 35 minut do 40 minut. Podle statistik bylo v roce 1997 průměrně 30 dětí na učitele.
- 2) Vyšší středoškolské vzdělávání - vyučovací hodina trvá 40 minut. Na jednoho učitele podle statistik připadá 25 dětí.

Oficiálně trvají prázdniny tři měsíce. Ve městech však děti často chodí již v srpnu do školy na doučování a přípravu. Ve školách se často učí na dvě až tři směny. Je proto více důvodů. Jednak je mnoho dětí na jednoho učitele a je málo místností na výuku. V budově tak může být více škol a jedna vyučuje dopoledne, druhá odpoledne a třetí ve večerních hodinách. Hodnotí se od 1 do 10 s tím, že 10 je nejlepší známka, které dosáhne málokdo málokdy.⁶

c) Vysokoškolské vzdělání

Výuka je rozdělena na semestry a většinou zabírá třicet týdnů v roce. Vysoké vzdělání je možné studovat v různých formách, včetně distančního.

3.3.5. Hlavní rozdíly v obsahu, přehled obsahu, témat a dotací pro jednotlivé předměty na jednotlivých stupních škol

Následující tabulky ukazují počty hodin v týdnu konkrétních předmětů pro jednotlivé ročníky. Jsou to oficiálně schválené osnovy podle reformy z roku 2002. Jak však bylo výše řečeno, výuka se v realitě velmi liší, ačkoliv učebnice jsou jednotné (viz Základní principy vzdělávání). Také obsahy jednotlivých

⁶ Výpověď konzultanta: „Ale teď je ve Vietnamu trendem doučování. Jak to souvisí s hodnocením? Přímě! Děti, které nechodí na doučování většinou mají za stejnou práci horší známku, protože učitel nedostává od jeho rodiny žádné jiné finance, kromě „neoficiálních školních.““

předmětů se budou zřejmě značně i lišit. Informace tohoto druhu jsou však velmi těžko zjistitelné. Předpokládáme, že tato témata budeme dále zjišťovat v navazující fázi projektu.

a) základní povinné vzdělání

Nové osnovy základního vzdělání jsou jednotné, ale často jsou přizpůsobovány „flexibilně“ lokálním podmínkám (viz Základní principy vzdělávání).

Z oficiálních dokumentů lze vyčíst, že základní vzdělání poskytuje základní orientaci v oblasti přírodních a společenských věd a základní schopnosti v psaní, čtení a matematice a seznamuje se základními návyky „zdravého životního stylu“.

Počty hodin v týdnu (podle učebních osnov nového vzdělávacího programu od r. 2002):

	I.	II.	III.	IV.	V.
Vietnamština	11	10	9	8	8
Matematika	4	5	5	5	5
Mravní výchova	1	1	1	1	1
Přírod. a soc. vědy	1	1	2	-	-
„Věda“	-	-	-	2	2
Historie a zeměpis	-	-	-	2	2
Umělecká výchova	3	3	3	-	-
Hudební výchova	-	-	-	1	1
Výtvarná výchova	-	-	-	1	1
Pracovní vyučování	-	-	-	2	2
Tělocvik	1	1	1	1	1
Ostatní předměty	1	1	1	1	1

V předmětu „Přírodní a sociální vědy“ je zahrnuta i výuka o zdraví v I. až III. ročníku a v předmětu „Věda“ ve IV. a V. ročníku. Předmět „Umělecká výchova“ zahrnuje kreslení, zpěv i pracovní výchovu, což jsou předměty od IV. ročníku diferencované. Některé školy mají již v základním vzdělávání cizí jazyk a informatiku. Od 4. třídy je povinný předmět krasopisu. Při písemných zkouškách se hodnotí i vzhled písemného projevu.

Osnovy jsou v matematice rychlejší než v ČR. Předmět přírodních a sociálních věd se zcela liší obsahem i výukovými metodami práce.

V technických předmětech obecně se ve výuce postupuje rychleji. To co se u nás učí v 5. třídě se ve Vietnamu učí ve 3. třídě.

b) Středoškolské vzdělání

1) Nižší středoškolské vzdělání

Počty hodin v týdnu (podle učebních osnov nového vzdělávacího programu od r. 2002):

	I.	II.	III.	IV.	V.
Vietnamština	11	10	9	8	8

Matematika	4	5	5	5	5
Mravní výchova	1	1	1	1	1
Přírod. a soc. vědy	1	1	2	-	-
„Věda“	-	-	-	2	2
Historie a zeměpis	-	-	-	2	2
Umělecká výchova	3	3	3	-	-
Hudební výchova	-	-	-	1	1
Výtvarná výchova	-	-	-	1	1
Pracovní vyučování	-	-	-	2	2
Tělocvik	1	1	1	1	1
Ostatní předměty	1	1	1	1	1

2) Vyšší středoškolské vzdělání

Počet hodin v týdnu:

	VI.	VII.	VIII.	IX.
Vietnamský jazyk a literatura	4	4	4	4
Matematika	4	4	4	4
Přírodní vědy (součet tří níže)	3	3	5	6
- Biologie	2	2	2	2
- Fyzika	1	1	1	2
- Chemie	-	-	2	2
Historie	1	2	1,5	1,5
Zeměpis	1	2	1,5	1,5
Občanská nauka	1	1	1	1
Cizí jazyky	3	3	3	2
Tělesná výchova	2	2	2	2
Pracovní výchova „technology“	2	2	2	2
Umění	2	2	2	1
- Kreslení	1	1	1	0,5
- Hudební výchova	1	1	1	0,5
Volitelné předměty	-	-	2	2
„Třídní aktivity“	1	1	1	1
„Školní aktivity“	1	1	1	1
Celkový počet hodin týdně	25	27	30	30

3.4. Vietnamské školství očima komunikantů

O vietnamských dětech se můžeme často doslechnout, že jsou ve škole velmi pilní a jsou to výborní a poslušní žáci. Lze toto tvrzení opravdu zobecnit?

Luu Ly: „Nemohu k této otázce sjednotit odpovědi, neboť u každého dítěte se to liší. Sama pracuju na české škole jako asistentka vietnamských dětí a pozoruji u nich velké rozdíly. Zatímco některé děti se

12

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

„pilně učí, jiné děti zase naopak úplně kašlou na školu a chodí za školu. Nevládají jazyk, proto je škola nebaví, přestanou se snažit. Ještě horší je, když se dostanou do party lidí, kteří buď už pracují a nechodí do školy, nebo na školu také kašlou. To už je potom snaha, jak ze strany rodičů, tak i ze strany školy, marná.“

Nástin ukrajinského vzdělávacího systému a otázky spojené s integrací ukrajinských dětí do českého prostředí

1. Základní údaje o Ukrajině

- Ukrajina leží ve východní Evropě, je po Rusku druhým největším státem Evropy. Počet obyvatel se pohybuje kolem 46,3 milionů osob, přičemž 68% obyvatel žije ve městech.
- Hlavním městem Ukrajiny je Kyjev.
- Oficiálním jazykem je **ukrajinština**, pouze v autonomní republice Krym je oficiálním jazykem **ruština**.
- Nejpočetněji zastoupeným náboženstvím je pravoslaví (křesťanská církev) a řeckokatolické křesťanství
- Národnostně je Ukrajina složena v 78% majoritní zastoupení Ukrajinci. Rusové, Krymští Tataři, Rumuni, Rusíni a další tvoří zbytek populace.

1.1. Současná kulturní a politická situace

Ukrajina se stala 24. srpna 1991 samostatnou republikou, dříve spadala do bloku Sovětského svazu (SSSR). Organizačně je Ukrajina dělena na 24 oblastí, 2 města se zvláštním statutem (Kyjev a přístav Sevastopol) a autonomní republiku Krym. Ukrajina má historicky silné vztahy s Ruskem, avšak v současné době mezi oběma zeměmi vládne napětí mimo jiné kvůli cenám a dodávkám ruského zemního plynu. Politické smýšlení obyvatelstva lze zjednodušeně rozdělit na „proevropské“ a „proruské“. „Proevropsky“ smýšlející je západní část Ukrajiny. Východ a v menší míře i jih je kulturně a politicky orientován spíše na Rusko. Ukrajina sehrává důležitou roli pro evropské hospodářství, protože přes ni vedou tranzitní ropovody a plynovody z Ruska do střední a západní Evropy.

S politickou situací úzce souvisí hospodářská situace a životní úroveň obyvatelstva Ukrajiny. Ta je pro většinu obyvatel Ukrajiny tíživá. V 90. letech postihla zemi hyperinlace, mnoho podniků ukončilo výrobu, privatizace probíhaly neprůhledným způsobem. Ukrajinu zaplavila **vyšoká nezaměstnanost**, byly přerušeny sociální programy, prudce se zhoršily zdravotnické služby i celkový zdravotní stav populace. Tato **fatální ekonomická a sociální situace** vyvolala mezi ukrajinskými obyvateli vlny migrace směrem do střední a západní Evropy, ať už za účelem trvalého usazení nebo za prací. Zabezpečení rodiny přivádí mnoho ukrajinských pracujících k vynucenému a opakovanému opouštění země na několik měsíců až let.

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Vliv na současný stav Ukrajiny má z velké části historická sounáležitost k Ruskému bloku. V dobách SSSR patřila Ukrajina k prosperujícím státům, avšak za cenu toho, že ukrajinské přírodní bohatství bylo zcela drancováno Ruskem. Vznikal těžký průmysl, elektrárny, probíhala výstavba sídlištních oblastí, avšak bez ohledu na krajinu. Dokládajícím příkladem rychlého průmyslového rozvoje, ale nekvalitního zpracování a technického zabezpečení je Černobylská havárie jaderného reaktoru (1986). Období sovětské sounáležitosti zanechal hluboké rány v životním prostředí i ekonomice země. Ukrajinské hospodářství dosud nese znaky postsovětské ekonomiky orientované na těžký průmysl. Chybí podpora turismu a přítomnost zahraničních investorů. Tomu do značné míry brání i **nedostatečná dopravní infrastruktura země**.

Současná kultura Ukrajiny vyrůstá z křesťanských tradic, především z pravoslaví, ale také z řeckého katolictví, židovství i islámu. Charakteristickým rysem Ukrajiny je multikulturalita. V průběhu historie ukrajinská kultura absorbovala prvky všech kultur, s nimiž se setkala, zejména kulturu tureckou, židovskou, polskou, německou, rumunskou, maďarskou, bulharskou, řeckou a především běloruskou a ruskou. Ruský vliv je v ukrajinské kultuře trvale a silně přítomný, ačkoliv ne vždy to mělo pozitivní dopad. Již od 19. století a následně i v éře SSSR, probíhaly snahy o rusifikaci Ukrajiny, tj. potlačení ukrajinské kultury a jazyka. Ukrajina ve své historii zažila mnoho bídy a chudoby (hladomor v letech 1932-1933 zabil 5 milionů obyvatel) a leitmotiv utrpení, tiché síly a hrdosti se odráží i v její kultuře.

2. Ukrajina – jazykové, sociální a kulturní aspekty

Rusifikační politika carského Ruska a Sovětského svazu způsobila, že pro významné části etnických Ukrajinců není ukrajinština rodným jazykem (přibližně 15 % Ukrajinců nehovoří ukrajinsky). **Užívání ukrajinštiny** převažuje v západních, severních a středních oblastech země. **Ruština** je přibližně polovinou obyvatel užívána na jihu a na východě (Donbas, Charkov). Dalším používaným jazykem je **suržyk**, což je směs ruštiny a ukrajinštiny. V suržyku převládá ruská slovní zásoba, která je používána podle pravidel ukrajinské gramatiky a výslovnosti. Suržyk je rozšířen zejména na severovýchodě země.

Problematickým bodem ukrajinštiny je její variabilita. Variant podob ukrajinštiny je mnoho, např. ukrajinština užívaná na Zakarpatí (Podkarpatská Ukrajina) nese tolik specifik, že je pro Ukrajince někdy zcela nesrozumitelná (vydávají se dokonce zakarpatsko-ukrajinské slovníky).

Přízvuk v ukrajinštině není automaticky jako v češtině na první slabice, ale je pohyblivý (stejně jako v ruštině). Přízvuk vyslovovaných slov může měnit jejich význam. Na rozdíl od češtiny **nerozlišuje mezi krátkými a dlouhými samohláskami**, přestože se při přepisu z azbuky do latinky dlouhé samohlásky používají právě pro naznačení přízvuku.

Výuka jazyka

Vyučujícím jazykem je podle školského zákona z roku 1991 ukrajinština, ale zatím se toto nařízení nedodržuje. Ruština je stále dominujícím jazykem, i když oficiálně by měla být jen

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

výběrovým. Do roku 1991 byla ruština na Ukrajině povinným a zároveň vyučujícím cizím jazykem a ukrajinština byla jazykem výběrovým, ze kterého mohlo být dítě rodiči uvolněno. Pedagogové za výuku ruštiny dostávali přidáno až 15 procent svého platového ohodnocení.

Verbální a neverbální komunikace

Verbální a nonverbální komunikace Ukrajinců se od českých zvyklostí příliš neliší. Specifika i zde přirozeně existují, ale nejsou nijak zásadní.

3. Ukrajinské školství

3.1. Stručná historie ukrajinského školství

Zděděným úspěchem sovětské politiky všeobecného přístupu ke vzdělání je téměř sto procentní míra gramotnosti v postsovětských státech, která tak patří k nejvyšším na světě. Po Rusku, Británii a Francii má Ukrajina nejvíce absolventů vysokých škol v Evropě. V zemi funguje několik desítek všeobecných, technických, pedagogických či lékařských univerzit. Nejstarší vysokou školou ve východní Evropě byla Ostrožská akademie (1576). Univerzitní vzdělání je v současnosti reformováno a je zaváděn bakalářský a magisterský titul, které postupně vytěsňují dřívější titul „specialista“.

V minulosti byla struktura školského systému členěna na mladou a střední školu, která dohromady trvala 10 let. Byla rozdělena na 1.-3., 4. – 8. a 9. – 10. třídu.

3.2. Reforma školského systému

V roce 2001 proběhla reforma školského systému, jejíž největší změnou byl přechod na 12-ti letou školu a dělení na 3 základní stupně: **1) začátečnická škola** 1. – 4. třída, **2) základní škola** 5. – 9. třída a **3) střední škola** 10. – 12. třída. V roce 2007 byla zavedena povinná státní zkouška, kterou musí absolvovat všichni žáci po ukončení střední školy (obdobně jako v ČR maturita). Zkouška má zaručit objektivitu a stanovit standart vzdělávání pro všechny školy.

Cílem těchto reformních kroků bylo dosažení mezinárodní úrovně ukrajinského vzdělávání, a to jak v rovině konceptuální, tak i organizační. V konkrétní podobě se reforma dotýká koordinace mezi humanitními a přírodovědnými disciplínami, rozvoje vědeckého, metodického a informačního zabezpečení vzdělávání. Dále zdokonalení vzdělávání dětí s mentálním handicapem a zabezpečení jejich plnohodnotného života, sociální pomoci a podmínek pro psychologickou a sociálně pracovní rehabilitaci.

Existuje mnoho programů a projektů navržených pro rozvoj vzdělávání na Ukrajině. Například program „Učitel“, který vychází z hodnocení práce pedagogů a nových forem metodik; pilotní projekt „Mezinárodní ukrajinská škola“, jehož hlavní cílovou skupinou jsou děti žijící v zahraničí, které se mohou e-learningovou formou vzdělávat v rámci ukrajinského školství. Už 2 roky existuje Ukrajinské centrum oceňování kvality vzdělávání (nezávislá organizace), která formou testů hodnotí dovednosti žáků. Tento systém měl zlikvidovat zkorumpovanost systému v ukrajinském školství. Zkouškou musí projít všichni, kteří chtějí pokračovat ve studiu na vysoké škole, tedy vzápětí po ukončení střední školy. Toto nařízení je v platnosti krátkou dobu a čas ukáže, zda se osvědčí v praxi.

3.3. Současný stav ukrajinského školství

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Ukrajinské školství je plné rozporů stejně jako Ukrajina sama. Na jedné straně probíhá intenzivní snaha o reformy stávajícího stavu školství, ta však na druhé straně naráží na obtížnou socioekonomickou situaci země i zaběhlé korupční strategie v získávání vzdělávání.

3.3.1 Řízení a financování školství

Centrálním správním orgánem vzdělávacího systému je Ministerstvo školství a vědy (MES - The Ministry of Education and Science), které vzniklo v roce 1991. Některá vzdělávací zařízení spadají pod další ministerstva, jako je ministerstvo zdravotnictví, kultury a zemědělství. Tato ministerstva si spravují svá vlastní vzdělávací zařízení, ale vždy podléhají instrukcím a nařízením MES. Ministerstvo dále zpracovává státní požadavky a standardy o náplni a kritériích vzdělávání pro školící plány a programy. Zabezpečuje přípravu a publikování učebnic a učebních pomůcek a stanovování podmínek, podle kterých jsou žáci přijímáni do vzdělávacích institucí. V roce 1993 ministerstvo představilo testy a metody na měření úspěšnosti u absolventů škol.

Další:

- Řízení vzdělávacího systému v krajích podléhá lokální vládě. Místní rada je zodpovědná za financování vzdělávacích zařízení, rozšiřování jejich sítě, zajišťování materiálně-technické podpory a jiných záležitostí.
- Přímá správa aktivit vzdělávacích zařízení je realizována vlastním výborem a ředitelem školy, vedoucím nebo rektorem v závislosti na statutu zařízení.

Financování

Vezmeme-li v úvahu historický a socioekonomický kontext Ukrajiny, pak nelze vnímat s podivem, že ještě v 90. letech se museli na vzdělávání svých dětí plně finančně i organizačně podílet rodiče i žáci, např. si samy děti musely nosit do školy dříví na topení. Dnes je situace odlišná, stát převzal finanční správu škol povinné školní docházky pod svůj patronát. Poslední doba přinesla na Ukrajinu hodně změn, přesto se tamější život nedá srovnávat s úrovní vyspělých zemí. Nůžky sociální úrovně se široce rozevírají, proto existují velké rozdíly mezi obyvateli i mezi venkovskými odlehlými oblastmi a velkými městy (např. Kyjev).

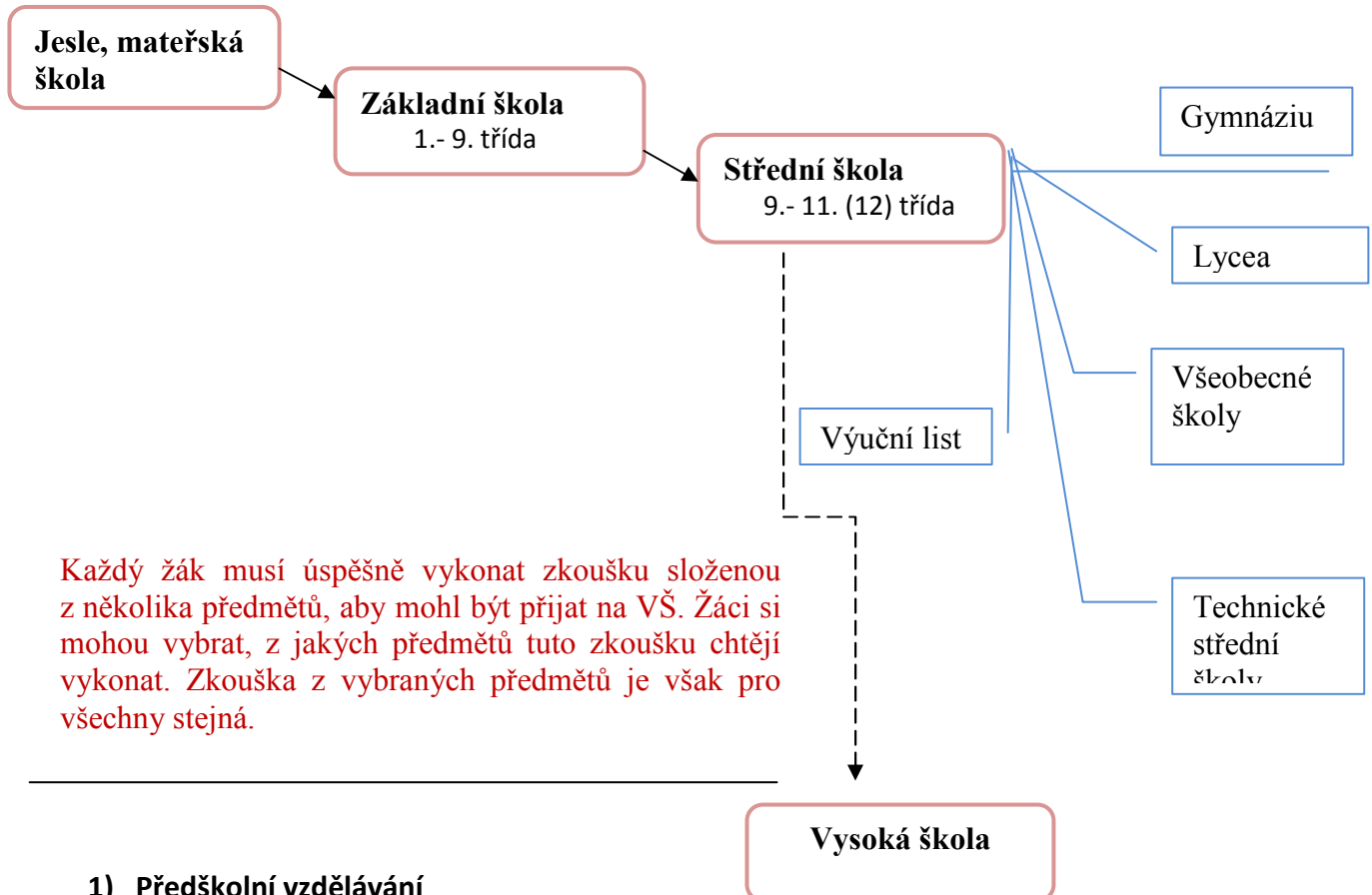
Přes všechny reformní iniciativy stále platí, že kdo má na Ukrajině peníze, ten má větší šanci na vzdělání. I na státní škole si až polovina studentů platí svá studia. Je to dáno hlavně tím, že školy přijímají omezený počet uchazečů a ti, kteří přijímací zkoušky neudělali, ale mají dostatek finančních prostředků, mohou být stále na školu přijati. Dálkové studium je rovněž placené. Na druhou stranu velmi často dochází k tomu, že nadané děti nemohou pokračovat ve studiu, protože si rodiče nemohou z finančních důvodů dovolit podporovat své dítě na studiích nebo je rodinná situace nutí k brzkému nástupu do zaměstnání a přispívání do rodinného rozpočtu. Tento fenomén platí i pro státní vysoké školy, neboť univerzity jsou velmi vzdálené od vesnic a dojíždění je pro děti pocházející z chudých sociálních poměrů nedostupné. Dále těmto dětem často chybí finance i na školní potřeby. Po ukončení povinné školní docházky proto většinou dívky zůstávají doma a chlapi hledají práci, obvykle v lesnictví.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

3.3.2. Organizace školského systému - typy vzdělávacích zařízení

Struktura ukrajinského vzdělávacího systému

Každý žák musí úspěšně vykonat zkoušku složenou z několika předmětů, aby mohl být přijat na VŠ. Žáci si mohou vybrat, z jakých předmětů tuto zkoušku chtějí vykonat. Zkouška z vybraných předmětů je však pro všechny stejná.

1) Předškolní vzdělávání

Mezi předškolní zařízení patří jesle a mateřské školy. Jesle jsou zařízení pro děti ve věku od 1 do 3 let a fungují v rámci mateřských škol. Ty jsou odstupňované podle věku dítěte a dělí se na mladší stupeň (3-4 let), střední (4-5 let) a starší stupeň (5-6). Hlavní náplní mateřských škol je hra a rozvoj dovedností, zejména sociálních dovedností. Poslední rok je zaměřen na přípravu do školy. Nijak se tedy neliší od českých mateřských škol.

Před nástupem předškoláka do školy musí dítě projít hodnotící komisí odborníků, která posoudí, zda je dítě připraveno na školu (obdoba vyšetření školní zralosti). Komise se skládají z pedagogů, psychologů, psychiatrů a případně dalších odborníků. Kromě školní zralosti dětí je hodnoceno, jaký typ školy je pro konkrétní dítě vhodný dle jeho schopností a potřeb (zjm. u dětí se zdravotním omezením či handicapem).

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

2) Základní vzdělání

a) Začátečnická škola (první stupeň)

Děti vstupují do základní školy obvykle v 6-ti letech. **První stupeň** navštěvují děti ve věku 6 – 10 let a jedná se o 1. - 4. ročník. Nástupní věk dětí do ukrajinských základních škol je přísně kontrolován. Nejpozději 1. září daného roku, tj. den nástupu do školy, musí být dětem šest let, jinak nejsou do školy přijaty. Pouze v případě, že je u dítěte zjištěno výjimečné nadání, může být dítě zařazeno do 1. třídy dříve.

Všechny předměty na prvním stupni ZŠ vyučuje jeden pedagog, s výjimkou hudební, výtvarné a tělesné výchovy, kterou může vyučovat někdo jiný. V první třídě se děti ještě neznámkují a jsou hodnoceny různými symboly. Od druhé třídy dostávají známky.

b) Základní škola (druhý stupeň základní školy)

Druhý stupeň základní školy plynule navazuje na první a pokračuje 5. - 9. ročníkem. Na tomto stupni už každý učitel vyučuje pouze jeden předmět. Děti jsou rozřazeny do různě zaměřených tříd (například do jazykových nebo matematických) nebo škol podle jejich schopností.

Školní rok začíná v září a končí v květnu. Červen je měsícem závěrečných zkoušek i tzv. postupových. Postupové zkoušky absolvují žáci od 5. ročníku výše každoročně, jejich úspěšné absolvování je podmínkou k postupu do dalšího ročníku. Závěrečné a postupové zkoušky se konají v ústní i písemné podobě a je na škole, kterou formu zvolí. Od páté třídy každý rok skládají postupové zkoušky do dalšího ročníku. Do roku 2001 byl tento systém závazný pro všechny školy, dnes záleží na vedení školy. **Devátá třída je zakončena závěrečnými povinnými zkouškami.** Zkouška se skládá ze čtyř předmětů - a to z matematiky, ukrajinštiny a ze dvou předmětů, které si žáci volí sami.

V rámci výuky základních škol si žáci mohou vybrat některé předměty, jejichž časovou dotaci si přejí navýšit (např. navýšení hodin matematiky). Rozhodující faktor při výběru předmětů je motivace jednotlivých dětí, která pochází z jejich rodin nebo od učitelů. Tyto doplňkové hodiny jsou placené školou.

Do roku 1998 byl školní rok rozdělen na čtvrtletí, dnes je dělen na pololetí. I vysvědčení bylo dříve rozčleněno do pěti sloupců, v prvních čtyřech byly uvedeny známky za čtvrtletí a v pátém sloupci byly uvedené konečné známky, které rozhodovaly o postupu do dalšího ročníku. V současnosti platí nařízení, pokud žák neprospěje ze dvou předmětů, dělá reparát.

Učebnice dostávají děti k zapůjčení od škol a na konci školního roku je musí vrátit. Podobně to probíhá i v České republice s tím rozdílem, že v České republice má každé dítě svou vlastní knihu. Na Ukrajině je knih málo, a proto si je mezi sebou musí půjčovat. Vždy po pěti letech se knihy obměňují a děti dostávají nová vydání.

Mezi mimoškolní aktivity patří různé kroužky, které jsou organizovány a vedeny učiteli daných škol. Tyto kroužky jsou bezplatné.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

3) Třetí stupeň nebo-li střední škola

Střední škola začíná 10. ročníkem a je ukončena maturitou po 12. ročníku. Po ukončení 9. třídy základní školy se děti rozhodují, v jakém typu střední školy chtějí pokračovat, přičemž na výběr mají několik možností. Mohou zůstat na základní škole a následující tři roky pokračovat ve výuce obecných znalostí. Tento druh vzdělání lze nazvat (1) **všeobecným středním vzděláním**, které je ukončeno závěrečnými zkouškami. Nebo mohou jít na (2) **lycea**, kde se také učí všeobecné předměty, ale více do hloubky než v předchozím typu vzdělávání. Dalším možným řešením jsou (3) **technické střední školy** (obdoba průmyslových škol v ČR) nebo (4) **gymnázia**. Na gymnázia mohou jít žáci od páté třídy a ve výjimečných případech už od první třídy na základě rozhodnutí komise. Po úspěšném ukončení těchto středních škol se žáci mohou hlásit ke studiu na vysokých školách. Odlišná situace nastává v případě, když se chtějí rovnou připravit na budoucí profesi. Po ukončení základní školy tedy nastoupí na (5) **odborné učiliště** tzv. speciální školy, kde se vyučí konkrétnímu oboru. Kdyby chtěli pokračovat ve studiu dále, museli by si doplnit vzdělání k získání závěrečné zkoušky - „maturity“.

Přijímací zkoušky

Na všechny typy středních škol je nutné úspěšně složit přijímací zkoušky. Výjimku tvoří žáci, kteří ukončili své střední vzdělání na té samé základní škole. Všeobecně je vnímáno a praxe tuto domněnku potvrzuje, že žáci z lyceí mají největší šance dostat se na vysokou školu. Někteří učitelé z lyceí učí současně na vysokých školách a žáky si tak vyberou sami. Během studia na středních školách jsou žáci bodováni. Platí, že čím více bodů žák získá, tím větší šance má na úspěch u přijímacích zkoušek na VŠ.

4) Vysoké školy

Vysoké školy se primárně dělí na univerzity, které nabízejí hodně oborů a na specializované instituty. Vysoké školy jsou buď státní tj. neplacené a jsou garantovány státem, nebo jsou nestátní, soukromé. Soukromé vysoké školy se příliš neetablovaly. Hlavním důvodem jsou náklady, které si mnoho rodin nemůže dovolit, a proto jsou tyto školy využívány výlučně dětmi z bohatých rodin. Studenti jsou povinni platit nejen za vstup do školy, ale také za každou zkoušku. Úspěšné vykonání přijímacích zkoušek je podmínkou k přijetí na vysokou školu. Dříve se studenti přijímali na základě známek ze středních škol, dnes se více zohledňují aktuální znalosti uchazeče.

Čtyřleté studium je zakončeno bakalářskou zkouškou. Po 5ti letech se student stává specialistou a po 6ti letech získává magisterský titul. Magistrem se dobrý student může stát už po pěti letech studia.

3.3.3. Organizace výuky - školní rok, školní den, organizace třídy

Povinná školní docházka je stanovena na 12 let. Pro splnění 12-ti leté školní docházky je nutné absolvovat základní školu a následně tři roky na střední škole = 12 let (1. - 12. ročník).

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Některá školní zařízení se nazývají „*neúplná střední škola*“, což znamená, že zde probíhá výuka pouze od 1. do 9. třídy. Žáci, kteří pokračují dál, musí navštěvovat od 10. třídy jinou školu. Školy, které nabízejí plnou výuku, tzn. 1. až 12. třídy, se nazývají „*komplexní střední školy*“. Obvykle neúplné střední školy jsou v menších městech a na vesnicích. Jestliže je na jednu třídu příliš málo žáků, tak se žáci sdružují do „malokompletních tříd“ (obdobu českých malotřídních škol). Nicméně tato výuka je velmi složitá, jak pro samotné žáky, tak i pro učitele.

Vyučovací hodina trvá 45 minut. Na některých „neúplných školách“ mohou mít zkrácené vyučovací hodiny na 35 – 40 minut. Žáci jsou hodnoceni 12-ti bodovým systémem, přičemž 12 je nejlepší známka a 1 nejhorší. V porovnání s českým hodnocením je to takto: 12-10=1 (tj. 1, 1-, 1+), 9-7=2, 6-4=3, 3-2=4 a 1=5. Tento systém hodnocení v podstatě kopíruje český systém známkování využívající znamének + a –. Žákovské knížky se používají, ale poměrně se odlišují od těch, které jsou známé v ČR. Jsou větší a platí pro celý stupeň. Na začátečnické škole (1. - 4. třída) mají děti 4 - 5 vyučovacích hodin, v 6. – 9. třídě mívají obvykle 5 – 6 hodin a starší děti mají až 7 vyučovacích hodin denně. Do družiny chodí děti 1. až 3. tříd základních škol. Výuku cizího jazyka většinou vybírají rodiče. Ve výjimečných případech mohou děti pracovat dle individuálních plánů. V poslední době se na Ukrajině objevují školy, které umožňují vytvářet si vlastní vzdělávací plán.

Ve třídách je od 10 do 30 žáků. Záleží na věku dětí - čím menší děti, tím méně jich je ve třídě a naopak. Přestávky mají dlouhé 5 min, tzv. malá přestávka a 10min, tj. velká přestávka. Hlavní předměty jsou matematika, ukrajinská literatura a jazyk.

3.3.4. Přehled obsahu, témat a dotací pro jednotlivé předměty

Týdenní rozvrh hodin pro žáky prvních stupňů ZŠ

Povinné předměty	Tříletý program			Čtyřletý program			
	I	II	III	I	II	III	IV
Ukrajinský jazyk	8,5	8	8	7,5	7,5	7	7
Matematika	5	5	5	4	4	4	4
Přírodověda	1	1,5	1,5	1	1	1,5	1,5
Hudební a výtvarná výchova	2	2	2	2	2	2	2
Tělocvik	2	2	2	2	2	2	2
Pracovní výchova	1	1	1	1	1	1	1
Zdravověda	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
+ Volitelné předměty	4	4	4	4	5	5	5
Suma všech	24	24	24	22	23	23	23

Týdenní rozvrh hodin pro žáky druhých stupňů ZŠ

Počet týdenních cyklů pro každý stupeň

Povinné předměty	V	VI	VII	VIII	IX
Ukrajinský jazyk	5	4	4	3	2
Ukrajinská literatura	2	2	2	3	3
Cizí jazyk	2	2	2	2	2
Cizí literatura	4	3	3	3	2,5
Matematika	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
Historie Ukrajiny	1	-	1	2	2
Světová historie	-	2	1	1	1
Věda o právu	-	-	-	-	1,5
Zeměpis	-	2	2	2	2
Přírodověda	1	-	-	-	-
Biologie	-	2	2	2	2
Fyzika	-	-	2	2	3
Chemie	-	-	-	2	2
Hudební a výtvarná výchova	2	2	2	1	-
Tělocvik	2	2	2	2	2
Pracovní výchova	2	2	2	2	2
Zdravověda	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
+ Volitelné předměty	4	5	5	5	5
Suma všech	30	33	35	37	37

Hlavní rozdíly v obsahu, témat a dotací pro jednotlivé předměty na jednotlivých stupních škol

Obecně lze říci, že na Ukrajině je učivo probírané do větších podrobností a nepostupuje se tak rychle jako v České republice. Pro každý předmět existuje jiná metodika práce s učivem. K dispozici jsou obsáhlé učební pomůcky, které se učitelé snaží zredukovat na přijatelnou formu. Pro ilustraci jsou zde uvedené příklady konkrétních odlišností. Například v psaní děti nemají volnost jako v ČR, ale mají striktně dáno předlohou, jak mají psát. V dějepisu se učí světové dějiny pouze do 19. století a do 9. ročníku. Naproti tomu se v dějepisu v českých podmínkách učí hodně látky a méně podrobně.

3.3.5. Materiální a technické vybavení škol

Materiální vybavení ve školách na Ukrajině je na velmi špatné úrovni. Státní finance nepokrývají finančně školy na náležitou úroveň a potřebě. Jiná situace je na soukromých školách.

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

3.4. Ukrajinské školství očima komunikantů – ostatní vlivy na strukturu vzdělávání

Rozdíl mezi vzděláváním na vesnicích a ve městech

Dříve byl rozdíl mnohem větší, ale poslední roky se rozdíly stírají, a to hlavně zásluhou zavedení jednotných výstupních zkoušek po střední škole, kterým se musí podrobit všichni žáci. Stále ale platí, že na vesnicích a menších městech vyučují převážně starší učitelé, kteří nechtějí přijmout nové trendy a metody a trvají na svých zvyklostech, např. odmítají technické vybavení, internet apod.

Na vesnicích jsou obtížně dostupné volnočasové aktivity po škole. Především zde schází nabídka a dojíždění za kroužky do města je pro většinu rodin nemožné, byť jde třeba o pouhých 30km. Ve městech je to jiné, nabídka je široká a pro rodiče i finančně dostupná.

Spolupráce školy s rodinou

Spolupráce školy s rodinou má tradici. Nicméně, na Ukrajině poměrně značná část rodičů pracuje v zahraničí nebo v jiném městě a děti jsou předávány do výchovy prarodičům. Tato skutečnost komplikuje celkovou výchovu a také to ovlivňuje přístup ke škole. Přítomnost školních psychologů na školách zůstává prozatím pouze teoretickou možností.

Motivace k získávání vzdělání

Zájem dětí o získání vzdělání záleží na sociálních a hodnotových faktorech rodin. V převážné většině nejsou děti ke studiu motivovány, vzhledem k socioekonomické situaci rodiny. V rodinách, kde není vzdělání považováno za prioritu, přebírají děti obdobné postoje. Naproti tomu děti, které mají vzdělané rodiče, často spoléhají na pomoc od svých rodičů. Přirozeně jsou i takové děti, které ač jejich rodiče nejsou vzdělaní a nemají dostatečné příjmy, vykazují motivaci, snahu i dobré výsledky. Jinou otázkou je pak finanční možnost udržitelnosti takového dítěte ve vzdělávacím procesu. Nadané a šikovné děti mohou přeskočit ročník. O tom však vždy rozhoduje komise.

Vzdělávání učitelů

V současné době musí mít učitelé vysokoškolské vzdělání ukončené alespoň bakalářským stupněm. Studium na vysoké pedagogické škole trvá 5 let – magisterské studium, z čehož je poslední rok zaměřený na praxi. Nejžádanější učitelé jsou absolventi magisterského studia, kteří prospěli s červeným diplomem (samé výborné). Dále je možné i dálkové studium. Na Ukrajině se potýkají s nedostatkem učitelů. Přestože je o tento studijní obor značný zájem, v praxi učitelé chybí. Je to dáno hlavně nízkým platovým ohodnocením. Na vesnicích existuje další fenomén, a to předávání profesního učitelského žezla v rámci rodiny. Běžně se stává, že učitel v důchodovém věku drží místo pro svého vnuka, a proto se tam neuvolní místo pro jiné.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

4. Ukrajinské děti v české škole

4.1. Silné stránky

Děti základních škol jsou na Ukrajině zvyklé na delší a náročnější domácí přípravu než je tomu v České republice. Dostávají plno domácích úkolů a s porovnáním s českou školou se jim zdá být výuka jednodušší a méně náročná. Avšak tento přístup jim může posléze způsobit potíže. Například se může stát, že žák po příchodu do ČR stagnuje, protože učivo už umí anebo je zvyklé na větší nároky na domácí přípravu a úkoly. Problémy nastávají až po roce, kdy se ten samý žák neumí učit, „zlenivěl“ a potíže mu naopak přibývají.

4.2. Možné problémy

Při nástupu do české školy se ukrajinské děti nejvíce potýkají s ovládnutím českého jazyka. Učitelé mají problémy s tím, jak nerozumícímu žákovi vysvětlit látku, kterou se má naučit a zvládnout. Jednou z variant jak žákům z Ukrajiny pomoci je **přítomnost ukrajinsko-jazyčných asistentů**, kteří ovládají český jazyk na velmi dobré úrovni. Ti by pomohli dětem bourat jazykovou bariéru a snadněji se zapojit do českého prostředí. Další variantou, jak dětem pomoci, je zorganizování skupiny na **doučování českého jazyka**.

Většina ukrajinských dětí nemá možnost se doma učit český jazyk, protože rodiče zpravidla češtinu sami dobře neovládají a často ani nemají čas vzhledem k pracovní vytíženosti. V lepších případech vypomáhají sousedé nebo známí, ale bez zaručené každodenní kontinuity. Jako většina problematických aspektů je i tento značně individuální. Jsou děti, které začnou komunikovat za přibližně 3 měsíce a běžně se zapojí do života, ale jsou také děti, které nekomunikují ze strachu, že se jim čeští spolužáci budou smát. Pakliže se dítěti dostává dostatek péče a je motivované k učení se jazyka, pak se odhaduje, že se naučí český jazyk během jednoho roku. Všeobecně lze konstatovat, že čím dříve s osvojováním jazyka začnou, tím je to pro ně snazší.

Otázka zvládnutí českého jazyka je kromě motivace a dalších osobnostních faktorů také ovlivněna životním stylem dětí, kterému dominují PC hry a málo kontaktů s kamarády z českého prostředí. Nejdůležitější vnější faktor motivace k učení se českého jazyka vychází od rodičů a plánů rodiny do budoucnosti. U těch ukrajinských rodin, které mají v úmyslu se jednou na Ukrajinu vrátit, je motivace k učení se češtiny menší, mnohdy nulová. Tím pádem je i složitá cesta k integraci či dalšímu vzdělávání dětí. Lze zevšeobecnit, že děti pocházející ze socioekonomicky slabých poměrů častěji plní očekávání rodiny stát se někým po vzoru otce či matky. Naopak děti z rodin, které plánují, že v ČR zůstanou, se asimilují rychleji a jejich motivace k učení bývá výrazně vyšší. Zároveň i motivace k vybudování širších sociálních sítí rodiny je vyšší. Děti z takovýchto rodin se po překonání prvotních jazykových a adaptačních obtíží potýkají se školními nároky s obvyklými potížemi jako české děti. Těžkou situací prochází ukrajinské děti především na začátku zařazení do školy, ale ve většině případů změnu zvládají bez zásadních obtíží.

Nejen jazyková bariéra zapřičiňuje problematickou integraci, ale i odlišný hodnotový systém, kultura a rodinné návyky. Ukrajinské děti jsou zvyklé, že se o ně rodiče starají až do ukončení

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

vysoké školy, popřípadě střední školy. Jsou zvyklé, že je rodiče zásobují penězi a nemusí se o sebe starat. Oproti tomu jsou české děti více vedeny a podporovány v samostatnosti z hlediska zabezpečení svých potřeb (např. získávání peněz prostřednictvím brigád apod.)

Rodina, která se přestěhuje do České republiky většinou neočekává žádné zvláštní výhody ani pomoc. Je spíše smířená s vlastním vývojem situace. Lze říci, že ukrajinští rodiče jsou vděční školám, které přijímají děti cizince.

Velmi problematickým faktem je, že na Ukrajině bylo zvykem si vzdělání nebo si jeho část kupovat. Státní zkouškou, kterou musí projít všichni po ukončení střední školy, se tento princip zviditelnil. Nový systém je příslibem spravedlivého hodnocení a rovnějších příležitostí ve vzdělávání. Čas prověří, zda toto opatření není pouze teoretickou vizí, ale funkčním prostředkem eliminace korupce.

V Praze vzniklo několik poboček ukrajinských škol. Podle ukrajinských komunikátorek jim však schází potřebná koncepce, běžné učební pomůcky a také jejich celková kvalita vzdělávacího procesu je sporná.

Předsudky ze strany české majority

Češi často vnímají Ukrajince pouze pod prizmatem generalizovaného stereotypu představy Ukrajinského dělníka. Zároveň bývají Ukrajinci spojováni s Rusy a Ruským světem jako takovým (přičemž vztah Čechů k Rusům je vlivem historických událostí minimálně vlažný). Tato, mnohdy nevědomá tendence, je pro Ukrajince nevyhovující a nepřijemná (doba sovětské rusifikace Ukrajiny je dodnes pro Ukrajince z hlediska národní identity velmi citlivé téma). Češi zpravidla neznají historické události a okolnosti Ukrajiny a rozdílnost Ruska a Ukrajiny si neuvědomují. Podobně je tomu i s vnímáním ukrajinštiny a ruštiny – rozdíly neznalému člověku splývají. Ukrajinci se celý život potýkají s vysvětlováním těchto záměn a obhajováním své svébytnosti.

Xenofobie nebo jinak předsudečné chování ze strany českých spolužáků se zcela jistě v některých případech objevuje, ale není nijak obecně rozšířeným jevem.

4.3. Doporučení pro školní praxi

Shrnutím výše uvedeného se nabízí tato doporučení:

- 1) Přiřadit k ukrajinskému dítěti tzv. patrona, tj. spolužáka ze třídy, který pomůže dítěti s orientací ve škole, organizací výuky apod.
- 2) Být si vědom přístupů rodiny ke vzdělávání (viz motivace a plány rodiny, potřeby rodiny a očekávání od života v České republice).
- 3) Ačkoliv se ukrajinské kulturní zázemí, hodnotový systém a kultura příliš neodlišuje od české, je zapotřebí mít vždy na paměti, že přechod rodiny do nového prostředí (státu) znamená náročnou a zátěžovou životní situaci pro dítě i celou jeho rodinu.
- 4) Vnímat a být citlivý k politickohistorickému i socioekonomickému zázemí dítěte.
- 5) Největší zátěž pro děti přicházející z Ukrajiny do českých škol je zvládnutí českého jazyka. Jedna z možností je přiřadit k nim asistenty pedagoga, v ideálním případě

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

ukrajinsko-české asistenty, kteří by jim pomohli při běžné výuce pochopit text a orientovat se v požadavcích školy.

- 6) Doučování českého jazyka, které by mohlo být nabídnuto i pedagogy dané základní či střední školy.
- 7) Pokud se ve třídním kolektivu setkávají děti ukrajinské a ruské, nelze pokládat za automatické, že si děti budou děti rozumět.
- 8) Přistupovat k dětem individuálně, bez předsudků.

Seznam zdrojů

Tento materiál vznikl na základě konzultací s Ukrajinci dlouhodobě žijícími v ČR a na základě analýzy několika studijních materiálů. Pro účely popsání současného vzdělávacího systému na Ukrajině, porovnání důležitých rysů českého a ukrajinského školství a poukázání na některé aspekty integrace ukrajinských dětí do českého, nejen školního prostředí, byly osloveny pedagožky ukrajinské národnosti žijící několik let v České republice, sdružení Ukrajinců a ústav slavistických studií při UK Praha.

Dále to jsou:

1. Unie Ukrajinců
2. Bakalářská práce Veroniky Kyselové, FF UK, Pedagogika
3. Drbohlav, D.; Janská, E.; Šelepová, P. Ukrajinská komunita v České republice. Výzkumná zpráva [on-line]. Dostupné na http://www.cizinci.cz/files/clanky/130/ukrajinska_komunita.pdf
4. www.ukrajinci.cz
5. www.cizinci.cz

Další doporučené zdroje:

1. Valenta, J. Ukrajina v současné české historiografii. *Slovanský přehled*. Roč. 87, č. 2 (2001), s. 236-237. ISSN 0037-6922
2. Zylinskyj, B. *Ukrajinci českých zemí po roce 1989. Náčrt hlavních vývojových aspektů*. Výzkumná zpráva [on-line]. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002. Dostupné na http://www.cizinci.cz/files/clanky/124/Ukrajinci_ceskych_zemi_po_roce_1989.pdf
3. Ministerstvo školství a vědy: <http://www.mon.gov.ua/>, poslední korekce, červenec 2007.
4. Mezinárodní úřad pro vzdělávání UNESCO (The International Bureau of Education of UNESCO): <http://www.ibe.unesco.org/links.htm>
5. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2098.html>
6. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Ukrajina>
7. <http://www.cizinci.cz/clanek.php?lg=1&id=281>
8. <http://www.ukrajinci.cz/cs/aktuality/>
9. <http://www.mezikulturnidialog.cz/organizace-mensin-a-kulturni-instituty.html>

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

10. www.ukrzurnal.eu
11. <http://www.gazeta.cz/>
12. <http://www.ukraine.cz/>

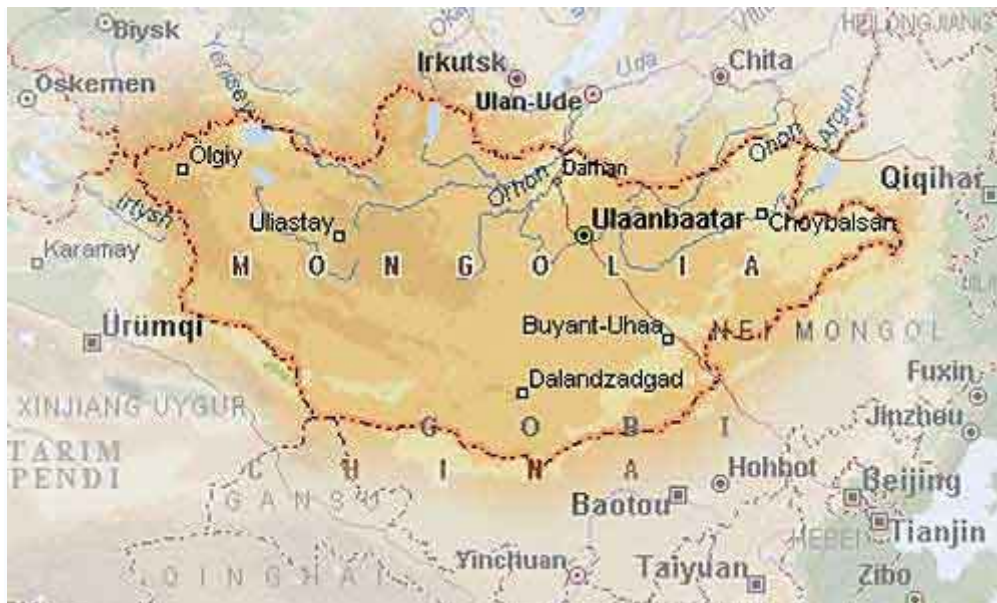
Veškeré údaje uvedené v této stručné studii není možné vzhledem k nízkému počtu komunikantů, od nichž zdrojové informace pocházejí, nikterak zobecňovat. Slouží tedy pro vhléd do problematiky, kterou je nutno dále podrobit analýze a hlubšímu zpracování.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Nástin mongolského vzdělávacího systému a otázky spojené s integrací mongolských dětí do českého prostředí

2. Základní údaje o Mongolsku

Mongolsko je vnitrozemský stát ve střední [Asii](#), hraničí na severu s [Ruskem](#) a na jihu s [Čínskou lidovou republikou](#). Země zaujímá plochu 1 566 500 km² (dvacetkrát více než [ČR](#)), ale při pouhých 2,7 milionech obyvatel patří k nejméně osídleným státům světa. Velkou část Mongolska pokrývají [stepi](#) s drsným podnebím. Tam je hlavním zdrojem obživy kočovné [pasterectví](#). Mongolsko je známé především jako země velkého dobyvatele Čingischána.

Základní informace

Oficiální název: Mongolská republika

Rozloha: 1 566 500 km²

Hlavní město: Ulánbátar 1,067 mil. obyvatel

Další města: Erdenet (87 tis. obyv.), Darkhan (75 tis. obyv.) Choibalsan (38 tis. obyv.) Ölgii (29 tis. obyv.)

Celkový počet obyvatel: 2,832 mil.

Úřední jazyk: mongolština, rozšířeny jsou různé dialekty

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Další nepoužívanější jazyky: ruština, angličtina, přes 25 tisíc absolventů českých škol a kurzů a pracovníků mluví či rozumí česky

Národnostní složení: Mongolská etnika - 87,7 % chalchové (Khalkh - angl.), 2,7 % durvúdové (Durvud - angl.), 1,9 % bajadi (Bayad - angl.), 1,7 % burjati (Buryat - angl.), dále angl. Dariganga, Darkhad, Khoton, Myangad, Uuld, Torguud, Tsaatan, Uriankhai, Uzemchin, Zakhchin. Nemongolská etnika - Kazaši (Kazakh - angl.)

Náboženství: buddhistický lamaismus s elementy šamanismu (94%), 6 % obyvatel vyznává islám, především kazašská menšina na západě země.

Historie

Ve 13. století bylo území dnešního Mongolska centrem Mongolské říše, největší říše všech dob. Zaujímal část území mnoha států Asie včetně Ruska, Kazachstánu, Arménie, Gruzie, Moldávie, Ukrajiny a táhla se až na území dnešní Moravy. Po více než sto letech nadvlády se Mongolská říše rozpadla a země se vrátila do stavu vnitřních sporů a potyček, který vydláždil cestu k dobytí části Mongolska mandžuskou dynastií [Čching](#) ovládající Čínu v roce 1636. Tím došlo k rozdělení země na tzv. Vnitřní (dodnes Čínou ovládané území) a Vnější Mongolsko.

Vnitřní a Vnější Mongolsko vyhlásilo nezávislost na Číně v roce 1911 kdy za pomoci Ruska získalo nezávislost pouze Vnější Mongolsko. Nezávislé Mongolsko bylo znovu vyhlášeno 11. července 1921. Čínská lidová republika uznala nezávislost této části Mongolska až 6. října 1949, po referendu. Toto referendum se konalo na žádost Čínské lidové republiky a Mongolové se v něm jednoznačně vyslovili pro nezávislost na Číně. Čínská republika (nacházející se na Tchaj-wanu) nezávislost Mongolska *de jure* doposud neuznala.

Obyvatelstvo

Obyvatelé jsou Mongolové, v menšině jsou Kazaši. Obyvatelé vyznávají většinou buddhismus a až do 20. let 20. století psali vlastním písmem (dnes používají cyrilici) a žili kočovným způsobem života. Mongolskou peněžní jednotkou je 1 tugrik (MNT), který se dělí na 100 mungů. Kurs se začátkem března 2009 pohyboval okolo 100 tugriků = 1,30 až 1,50 Kč.^[1] Úředním jazykem je mongolština. Dalším nepoužívanějším jazykem je ruština, lze se domluvit i anglicky. 1% obyvatel mluví nebo rozumí češtině, vzhledem ke studiu v dřívější ČSSR.

Politický systém

Od roku 1990 je Mongolsko parlamentní republikou, Místní parlament se jmenuje Velký lidový chural. Dvě nejsilnější politické strany nesou názvy Mongolská lidově revoluční strana a Mongolská demokratická strana. V roce 1991 došlo k přejmenování oficiálního názvu státu z „Mongolská lidová republika“ na „Mongolská republika“. V lednu 1992 byla přijata nová ústava vzdávající se socialismu a měnící název státu na *Mongolská republika* a vytvořila tak základ demokratického vývoje.

Sociální a kulturní aspekty

Mongolové jsou velmi spjatí s přírodou, ze vztahu člověka a přírody vychází systém významů a souvztažností, který se traduje a předává po mnoho staletí. V každodenním životě mongolského

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

pastevce se tak setkáváme s rozsáhlým a spletíým systémem nejrůznějších symbolických významů i zákazů, které provázejí i ty nejběžnější činnosti, jako je konzumace potravin nebo výběr místa pro postavení jurty, ale i vhodný den pro vykonání určité činnosti. Ve stepi jsou mongolské komunity obývající jedno místo obvykle tvořeny příbuznými rodinami, žijícími v několika jurtách - tato skupina jurt se nazývá *ajl* (dosl. rodina, domácnost, hospodářství). Vztah k přírodě se vyvíjel od dávných počátků historie mongolských kmenů a dodnes jsou živá pravidla, která vycházejí z udržování určité harmonie mezi člověkem a přírodou – např. do přírodní scenérie se nezasahuje, voda v řece či jezeře nesmí být znečištěna, do země se nekope (proto mají mongolské boty špičky vzhůru).

Dnešní Mongolsko je zmítáno mnoha rozpory. V posledních 17 – 20 letech narůstá vnitřní migrace z venkovských oblastí do měst. Pro venkov to znamená odliv a stárnutí tamější populace, rozpad tradiční rodiny a narušení tradičního systému vzájemné sociální podpory. Velká část obyvatelstva, uvyklá životu v jurtách (nomádi – kočovníci), v touze po lepším a modernějším životě v posledních letech přesídluje do měst, kde však tyto rodiny posléze často živoří, protože se jim nepodaří získat obživu. Paradoxně tak jejich cesta za lepším životem přinese mnohem horší životní podmínky, než na které byly zvyklí ve svém původním prostředí ve stepi. Ve městech pro nekvalifikované pastevce práce není a není tu ani fyzický prostor pro jejich stáda.

Schopnost přizpůsobení se nejrůznějším změnám a podmínkám, vnitřní nezávislost, výjimečná pozorovací schopnost a často i velmi pevná vlastní osobnost, formovaná tradiční mongolskou etnopedagogikou, mohou být těmito dětem nápomocny při adaptaci na českou školu a nové kulturní a společenské prostředí.

Dále jsou uvedeny některé prvky chování charakteristické pro tamější život a které mohou být užitečné pro celý kontext pochopení jinakosti Mongolů:

- host by si měl co nejdříve sednout na nabídnuté místo, ne se procházet a okukovat domácnost
- rozšířenou tradicí je pití čaje - čaj zelený či černý s mlékem, ten bývá přisolovaný, či mírně omaštěný máslem, někdy ochucený praženou moukou, či zrním
- u pití čaje není vhodné diskutovat, pije se mlčky
- první miska s čajem se podává hostiteli, pak nejstaršímu muži až po nejmladší dítě
- nese-li hospodyně misku čaje, nenecháme ji pouze postavit ji na stůl, ale přerušíme svou dosavadní činnost a čaj od ní oběma rukama převezmeme
- pít ve stoje je neslušné
- na výraz úcty se klobouk nesmeká, ale naopak nasazuje
- rukávy by neměly být vyhrnuté, ale stažené až k zápěstí
- číše nebo jiné předměty předáváme pravou rukou, podpíranou pod zápěstím levou rukou
- předávanou věc přijímáme oběma rukama, které na výraz úcty podložíme pod ruce dárce
- nabízené pohoštění nikdy neodmítáme
- vodu pijí Mongolové pokud možno převařenou, mléko jen ředěné nebo v čaji
- pokud jsme hostiteli, nesmíme nechat hosta odejít, aniž bychom ho nepohostili např. čajem nebo sladkostmi, spíše ale teplým jídlem
- posvátná místa a obětní mohyly obcházíme ve směru slunce, stejně tak předáváme kolující nápoj nebo jídlo

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

- při jídle je vítáno, pokud hlasitě srkáme a mlaskáme a vnímáme tak pokrm více smysly, je to signál, že nám chutná
- úterý je pověřčivě považováno za špatný den, a proto není vhodné Mongoly nutit, aby se vypravovali na cesty, nebo zahajovali důležitou činnost
- vhodnými jednacími jazyky jsou angličtina a ruština
- vítají cizince, kteří se naučí mongolsky
- vhodná doba k jednání je od 10 hodin
- pracovní doba je pondělí až pátek od 9.00 do 18 hodin, s polední přestávkou 13.00- 14.00 hodin
- bývá pravidlem, že ani jedna z uvedených hodin se nedodrží a zpoždění i nad 360 minut nikoho neznepokojuje
- čas se neměří na minuty, ale časové jednotky mají poněkud pomalejší, protaženější charakter s neohrazeným okrajem - i na úřadě můžete čekat celý den na vyřízení záležitosti
- Mongolové bývají velmi zvědaví a jejich první otázka při setkání je: „Co je nového?“
- dodržuje se dávný zvyk - Mongolové nezačínají rozhovor důvodem své návštěvy, nejdříve pohovoří o zdraví přítomných, o různých zajímavostech a až potom přistoupí k věci
- hostitel nezačíná mluvit první, ale čeká až začne mluvit jeho host
- Mongolové mívají velmi dobrou pozorovací schopnost
- Mongolové nosí tradiční oděv „dél“, je praktický pro jezdce na koních a v mnoha každodenních situacích pastevce ve stepi, nosí je muži i ženy

Hlavním mongolským svátkem byl a zůstal „Cagán sar“ (Bílý měsíc), mongolský lunární Nový rok. Traduje se, že Cagán sar je den zrození všech Mongolů, a že od tohoto dne jsou všichni Mongolové starší o rok. Podobně, jako u jiných národů Dálného východu, každý nový rok má svou symboliku a název podle lunárního znamení (např. Rok železného hada), které danému roku vévodí. V předvečer nového roku se každá rodina loučí s odcházejícím rokem, setkání s novým neprobíhá o půlnoci jako u nás, ale brzo ráno v první den nového roku. Všichni se oblékají do slavnostních oděvů, blahopřejí nejdříve nejstarším, pak sousedům.

Dalším významným svátkem v Mongolsku je tzv. „Nádam“, který se oslavuje v den vítězství národní revoluce 11. července 1921. Oslavy začínají 11. července a trvají dva dny. Program oslav zahrnuje soutěže v tradičních sportovních disciplínách: zápas, střelba z luku, jízda na koni, v současnosti rovněž volejbal, basketbal, lehká atletika, šachy apod.

Mongolská rodina

Rodina měla a má v mongolské společnosti velký význam. Elitní a aristokratické rodiny mají ve společnosti velký vliv. Rodinná výchova je u Mongolů přísná a ačkoliv se rodiče chovají ke svým dětem dobře, vyžadují poslušnost. Ochráncem a pokračovatelem rodu je nezvykle k našim tradicím nejmladší syn. U Mongolů se vyskytuje uctivé až starostlivé chování ke starším členům rodiny i ostatním starým lidem.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

2. Mongolsko – jazykové, sociální a kulturní aspekty

První písemná památka pochází z počátku 13. století, z období formování Čingischánovy Mongolské říše (tzv. Čingischánův kámen), ovšem předpokládá se, že toto tzv. klasické mongolské písmo, vzniklo již dříve, neboť rytý text na Čingischánově kameni svědčí o určitém stupni vývoje tohoto písma. Protože písmo bylo vytvořeno ze stejného základu jako písmo ujgurské (vlivem písma sogdijského), předpokládala se i varianta, že mongolské písmo bylo odvozeno až z písma ujgurského. V dnešní době se tato znaková sada, byť s drobnými obměnami, stále používá ve Vnitřním Mongolsku. V Mongolsku se tzv. klasické mongolské písmo používalo až do roku 1931, poté bylo nahrazeno latinkou, ale už v roce 1937 byla zavedena upravená cyrilice, tzv. nové písmo. Původní písmo bylo v roce 1941 definitivně zavrhnuto a nevyšel ani pokus o jeho znovuzavedení v 90. letech 20. století.

Písmo používané v současnosti – modifikovaná cyrilice:

Cyrilice	Transliterace	Cyrilice	Transliterace
А а	a	П п	p
Б б	b	Р р	r
В в	v	С с	s
Г г	g	Т т	t
Д д	d	У у	u
Е е	je	Ү ү	ü
Ё ё	jo	Ф ф	f
Ж ж	ž	Х х	ch
З з	z	Ц ц	c
И и	i	Ч ч	č
Й й	j	Ш ш	š
К к	k	Щ щ	šč
Л л	l	Ъ	tvrdý znak

М м	m	Ы ы	y
Н н	n	Ь	měkký znak
О о	o	Э э	E
Ө ө	ö	Ю ю	Ju
		Я я	Ja

Čeština a mongolština jsou jazyky velmi vzdálené českému jazyku, a to jak strukturou, tak i slovní zásobou. **Mongolština je jazykem aglutinujícím** (většina rozvíjejících větných členů je postavena až za subjekt) - např. *“bratra svého vidím.”* Mongolština má bohatý systém přípon, nemá rody, rozlišuje 8. pádů a 2 časy: minulý a přítomně – budoucí. Slovesa se nečasují, mají stejný tvar a pomocí přípon a dalších hlásek vyjadřují intenzitu nebo prodloužení děje. Využívají i kombinování sloves s různými významy a pomocí slovesných frází. **Slovosled je v mongolštině pevný.** Subjekt předchází přísudku. Přísudek je na konci věty, ostatní větné členy mohou své postavení měnit - např. *“chlapec fotbal hraje.”* Mongolština má 7 samohlásek tzv. zadní (mužské) [a], [o], [u]; přední (ženské) [e], [ö], [ü], neutrální [i]. Samohlásky jsou krátké a dlouhé. 4 dvojhlásky ať [a^o], oň [o^o], yň [u^ü], yň [ü^ü]

Mongolština má vokální harmonii, tj. v jednom slově se vyskytují pouze samohlásky stejné řady, přičemž určující je vokál v první slabice. Souhlásky : b(w), b'(w'), p, p', m, m', d, d', t, t', n, n', l, l', r, r', s, š, dz, dž, c, č, j, g, g', γ, x, x', η). Souhlásky [k], [f], [w], [v] a [lh] se vyskytují pouze v přejatých slovech.

Co může dělat potíže mongolským dětem při učení se českému jazyku:

- uspořádání slov ve větě (subjekt je vždy na začátku věty, přísudek na konci)
- výslovnost délky samohlásky (buď ji prodlouží nebo zkrátí)
- výslovnost „ř“ (náhrada r+ž, nebo r+š)
- „i“ se někdy vyslovuje jako „e“
- místo „x“ výslovnost „ch“
- mongolština nemá hlásku „p“ – písmeno „p“, které se objevuje v zápisu cizích slov, často při výslovnosti zaměňují s „f“
- potíže dětem činí výslovnost slov se shlukem souhlásek
- potíže s rody, pády a předložkami,
- potíže se skloňováním a časováním
- potíže s koncovkami plurálu

Při učení se češtině jako cizího jazyka je důležitá především dostatečná motivace dítěte. Rodný jazyk má na vyjadřování se v češtině velký vliv a pokud není český jazyk dále stimulován, ustne na tzv.

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

„mezijazyce“. V případě výuky češtiny je velmi přínosné pokud žák může komunikovat v českém prostředí, což velmi napomáhá lepšímu zvládnutí českého jazyka přirozenou formou a prakticky.

3. Mongolské školství

3.1. Stručná historie mongolského školství

Vzdělávací systém v Mongolsku se rozvíjel a byl kontrolován buddhistickými kláštery. Tibetština byla vyučovacím jazykem. Na počátku 19. století se v rodinách úředníků a bohatých rodin najímali soukromí lektori pro děti a vládní úřady spravovaly neformální učňovství. Gramotnost nebyla moc podporována.

V roce 1911, po pádu čínské nadvlády, byla založena v r. 1912 první mongolská škola v Ich Churé (jak se tehdy nazývalo hlavní město), výuka probíhala podle ruského vzoru. Za dalším vzděláváním musely mongolské děti do Ruska. V tomto roce byly otevřeny vojenské školy s ruskými instruktory. Do roku 1914 byla výuka mongolských dětí situována pouze do hlavního města a nadále byla podle modelu ruské školy.

V roce 1920 byly otevřeny v klášterních školách školy pro chlapce, bez řeholních slibů. Vyučoval se mongolský jazyk, obsah byl silně náboženský. Vzdělání se postupně rozšiřovalo, ale až do r. 1934 bylo 55% všech obyvatel negramotných. Do základních škol bylo zařazeno pouze 2,7% všech dětí ve věku 8-17 let a 13% této věkové skupiny studovalo v klášterních školách.

V letech 1938-39 došlo k uzavření klášterních škol a státní školy začaly v letech 1940-50 fungovat po celé zemi. **V roce 1941 bylo tzv. klasické písmo v rámci výuky nahrazeno upravenou cyrilicí. Tato změna byla provedena v letech 1941-46.**

Všeobecné gramotnosti bylo dosaženo až v roce 1968. Část obyvatel byla zařazena do vzdělávacích institucí od základních až po univerzitní.

Vzdělávací systém byl po celou dobu založen na sovětském modelu. Tento systém zahrnoval 8 let povinné školní docházky a celkově byl desetiletý:

- **zapsat se mohli žáci a studenti ve věku od 7 do 17-ti let.**
- **4 roky – základní vzdělání,**
- **další 4 roky – nižší středoškolské vzdělání** - někteří studenti ukončili studia a ostatní mohli pokračovat další 2 roky ve studiu
- **odborné školy** (kvalifikovaní pracovníci - mechanici, pracovníci pro těžké strojírenství, stavební dělníci. Tyto školy navštěvovali žáci, kteří většinou nevynikali v učení)
- **nebo specializované školy, 1, 2 až 3 roky studia (technici, učitelé I. stupně ZŠ, zdravotníci).** Specializované střední školy nabízely i 1-3-leté kurzy, při nichž měli studenti praxi v továrnách a jiných podnicích. Za tuto praxi dostávali zapláceno.

V některých vzdálených osadách bylo možné navštěvovat 4 roky základní školy a poté byli žáci převezeni do centrálních 8-mi letých škol. Ve venkovských oblastech byly školy mnohdy tzv. neúplné střední školy (8leté). Úplné střední školy, tj. 10-leté, byly ve městech.

V roce 1988 pokračovalo 40% absolventů obecných škol ve studiu na odborných školách, 20% na VŠ a zbytek si našel zaměstnání.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

V mongolském školství byla snaha vést žáky od nejnižších ročníků ke světu práce. Žáci byli vždy několik hodin týdně na praxích a zabývali se prací mimo školu. Ve školách byla zařazena i výuka k vojenství.

Vysoké školství

Mongolská státní univerzita v Ulánbátaru byla založena v roce 1942 se třemi odděleními: školství, zdravotnictví a veterinární medicína. Vyučujícím jazykem byla ruština. V roce 1983 se na univerzitě osamostatnil ústav inženýrství – vznikl Polytechnický institut a Institut ruského jazyka. Polytechnický institut s 5000 studenty se soustředil na strojírenství a hornictví.

Kromě Mongolské státní univerzity vzniklo dalších 7 institucí - Institut medicíny, zemědělství, ekonomie, Pedologický institut, Polytechnický, Ústav ruského jazyka a Ústav tělesné kultury.

Mongolští studenti odcházeli často studovat do Sovětského Svazu.

3.2. Reforma školského systému

Reforma středního školství probíhala ve školním roce 1988-89 a byla zaměřena na kurzy pro studenty s osmi lety všeobecného vzdělání. Studenti, kteří absolvovali 10 roků třeba i formou kurzů, mohli strávit 1 rok v odborných školách.

V roce 1985 mělo Mongolsko více než 900 všeobecně vzdělávacích škol, 40 odborných učilišť, 28 specializovaných středních škol, 1 univerzitu a 7 ústavů. V tomto roce bylo v MŠ, umístěno 20% dětí ve věku 3-7 let, jejichž rodiče pracovali na plný úvazek.

Mongolské školství je značně feminizované. V roce 1985 pracovalo v obecném školství 67% žen, 50% jich pracovalo na postu pedagogických pracovníků specializovaných středních škol a 33% na VŠ.

3.3. Současný stav mongolského školství

3.3.1. Řízení a financování školství

Do zániku SSSR kopíroval mongolský vzdělávací systém sovětský a východoevropský model. Od roku 1990 prochází mongolský vzdělávací systém mnoha změnami a vytváří se plurální vláda. Zvyšuje se počet žáků a studentů na všech úrovních. Ministerstvo vědy, technologií, vzdělávání a kultury (MOSTEC) formuje vzdělávací politiku a stanovuje standardy pro jednotlivé úrovně vzdělávání. Na konci každého cyklu vzdělávání - základního, nižšího středoškolského a vyššího středoškolského jsou povinni žáci a studenti vykonat státní zkoušky. Tyto školy neexistují odděleně. Pouze v odlehlých oblastech existuje asi 79 škol, které nabízejí pouze základní vzdělávání a 232 osmiletých škol nabízejících základní vzdělávání. Základní a střední školství je bezplatné, financované státem. Studium na VŠ si hradí student sám, stát umožňuje půjčky na studia.

3.3.2. Základní principy vzdělávání

Základním principem mongolského školství je snaha o co největší rozšíření vzdělanosti a odstranění negramotnosti. Prvních 8 let je povinných. Střední škola, tj. 9.- 10. rok není povinný a dělí se na všeobecné a technické vzdělání.

Úkolem vlády je rozšíření kapacity předškolních zařízení, posílení didaktické složky výuky a zkvalitnění vzdělávání v oblasti základního a středoškolského cyklu. Především pak doplnění nových učebnic, zpřístupnění učebnic a pomůcek každému žákovi a zlepšení vybavení tříd.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

V primárním stupni se zaměřuje vzdělávání především na mongolštinu, matematiku, přírodní vědy, historii a sociální studia. Od 5. třídy, tj. v nižším středoškolském vzdělávání, je pak rozšířena výuka o cizí jazyk (angličtinu a ruštinu) a další oblasti.

V obou úrovních se objevuje tzv. kreativní výchova a alternativní hodiny, které si žák může sám vybrat. Škola má možnost volby a doplnění předmětů podle své potřeby, tzv. hodiny předepsané školou.

3.3.3. Organizace školského systému - typy vzdělávacích zařízení

1) Předškolní vzdělání – 4 roky – od 3 do 7 let

Současný stav nepokryje poptávku. Pouze 20% dětí navštěvuje MŠ. Od roku 1995 je snaha o to, aby byla do předškolního vzdělávání více zavedena i didaktická výuka. Avšak 90. léta byla poznamenána ekonomickou krizí v důsledku přechodu na tržní hospodářství. Od roku 2005 byla snaha vlády o zvýšení kvality předškolního vzdělávání – integrovaný systém řízení s důrazem na kvalitu poskytovaných služeb ve vztahu k přípravě na základní vzdělávání (v roce 2004 bylo v předškolním vzdělávání 35% dětí).

2) Základní vzdělávání trvá 4 roky , od 7 do 11 let

Na konci 4.třídy se skládá státní zkouška z mongolštiny a matematiky.

Obsah - první 4 roky - mongolský jazyk, matematika, dějepis a společenské vědy, přírodní vědy, hudba, výtvarné umění a tělesná výchova.

Cíle základního vzdělávání:

- číst a psát v mateřském jazyce – okolo 300 hodin **mongolštiny** za rok od 1. do 4. třídy
- základní **numerické dovednosti** – okolo 150 hodin za rok od 1. do 4. třídy
- základní porozumění sociálním, přírodním a humanitním vědám – okolo 60 hodin „**environmentální výchovy**“ od 1. do 4. třídy
- základní pracovní potřebné dovednosti
- „jsou vedeny k respektu k lidství, starším, rodičům a učitelům“

pouze ve 4. třídě jsou **přírodní vědy** – 68 hodin

pouze ve 4. třídě jsou **historie a sociální studia** - 68 hodin

okolo 60 hodin **hudební výchovy** od 1. do 4. třídy

okolo 50 hodin **výtvarné výchovy** od 1. do 4. třídy

okolo 30 hodin tzv. „**kreativní výchovy**“ od 1. do 4. třídy

okolo 68 hodin **tělesné výchovy** od 1. do 4. třídy

34 hodin dalších alternativních (výběrových) hodin

34 hodin předepsaných konkrétní školou

Hodina trvá 40 minut. Na jednoho učitele připadá v průměru okolo 30 dětí.

V roce 1998 pokračovalo 95% dětí, které dokončily základní povinné vzdělání v dalším vzdělávání.

Základní povinné vzdělání nedokončí 20% dětí (z 2,5 mil obyv.). Hlavní důvody jsou špatná dostupnost škol, ceny jídla, nedostatečný zájem o vzdělání a „špatná životní úroveň“.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

3) Středoškolské vzdělávání

Středoškolské vzdělávání je rozděleno do 2 cyklů: nižší střední a vyšší střední. Nižší střední vzdělávání je v závěrečné fázi ukončení povinné školní docházky.

Nižší stupeň trvá 4 roky, jde o 5.- 8.třídou. Stupeň se ukončuje státní zkouškou.

Hlavním cílem je rozvíjet základy přírodních, společenských a humanitních věd. Je deklarována snaha o využití znalostí v praktickém životě.

Nižší střední škola, 5.- 8. třída

Mongolština	140 hodin v 5. třídě, 114 h. v 6 tř., 122 h. v 7 tř., 97 h. v 8 tř.
Mongolská literatura	cca 60 hodin za rok
Cizí jazyky – (aj, rj)	cca 140 h. v 5 a 6 tř.; okolo 90 h. v 7. a 8. tř.
Matematika	cca 150 hodin za rok
Přírodní vědy	62 h. v 5. tř. a 36 h. v 6. tř.
Zeměpis	okolo 60 h. od 6 do 8 tř.
Biologie	43 h. v 6 tř., cca 60 hodin v 7 a 8 třídě
Fyzika, astronomie	61 v 7. tř., 105 v 8 tř.
Chemie	cca 60 h. v 7 a 8. tř.
Historie a sociální studia	cca 80 hodin od 5. do 8. tř.
Hudební výchova	61 h. v 5. tř.
Výtvarná výchova	35 h. v 5. a 6. tř.
Tělesná výchova	70 hodin od 5. do 8. tř.
Kreativní výchova	40 h. v 5. tř., cca 80 h. od 6. do 8. hodin
Alternativní hodiny	35 h. od 5. do 8. tř.
Hodiny předepsané školou	70 h. od 5. do 8. tř.

Vyšší stupeň středního vzdělávání je 2-letý, pro žáky ve věku 15 - 17 let

Ukončuje se státními závěrečnými zkouškami.

Vyšší stupeň střední školy (9. – 10. třída)

Mongolština	36 h. za rok
Mongolská literatura	cca 70 h. za rok
Cizí jazyky	cca 90 h. za rok
Matematika	cca 160 hodin za rok
Přírodní vědy	již nejsou
Zeměpis	36 h. za rok
Biologie	36 h. v 9. tř. a 72 h. v 10 tř.
Fyzika, astronomie	153 hodin za rok
Chemie	90 hodin za rok
Historie a sociální studia	36 h. v 9. tř. a 72 h. v 10. tř.
Hudební výchova	není

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Výtvarná výchova	není
Tělesná výchova	72 hodin za rok
Kreativní výchova	72 hodin za rok
Alternativní hodiny	35 h. od 5. do 8. tř.
Hodiny předepsané školou	144 h.
Informatika	36 hodin za rok

Vyšší stupně střední školy nejsou povinné a rozlišují se všeobecné, odborné a technické.

Maturitní vysvědčení

Vyšší vzdělání má poskytovat všeobecné a odborné technické vzdělání. Mnoho odborných a technických škol je zakončeno maturitní zkouškou. Tyto školy jsou odborně zaměřené na přípravu kvalifikovaných pracovníků. Avšak tyto technicky zaměřené školy byly hodně rušeny v důsledku ekonomické krize. V roce 1990 jich bylo 40, v roce 1996 pouze 30. V roce 2004 bylo na střední školy zapsáno 333 193 studentů.

Potřeba zlepšení vzdělávacího systému je zřejmá. Stále se naráží na málo vhodných výukových materiálů a neustálenou standardizovanou podobu výuky.

Systémy hodnocení:

Školský zákon z roku 1995 stanovil hodnocení systémem známek takto: 5= výborně; 4= dobře, 3= uspokojující, 2= neuspokojující.

Mongolské děti nedostávají vysvědčení každý rok, ale známky se zapisují pouze do osobního spisu (nebo-li výkazu). Vysvědčení se vydává po státních zkouškách z mongolského jazyka a matematiky – na konci 4., 8. a 10. třídy. **V současnosti se v Mongolsku na vysvědčení využívá hodnocení vyjádřené procentuálním poměrem (%) a písmeny A, B, C, D (viz příloha č. 1)**

4) Vysokoškolské (terciární vzdělání)

V roce 2004 studovalo vysokou školu 108.738 studentů.

1. etapa vysokoškolského vzdělávání: bakalářské studium (3-5 let). Studenti musí absolvovat 120 hodin kreditního studia. Zubní lékařství, farmacie a veterinární medicína trvá dohromady 5 let, studium na lékařských fakultách trvá 6 let.

2. etapa – magisterské studium titul je udělován po 1-2 letech a 150-ti hodin získaných kreditů.

3. etapa – doktorské studium (doktor filosofie). Uchazeči o tento akademický titul musí odevzdat dizertační práci a veřejně ji obhájit.

Vysokoškolské vzdělání v Mongolsku je poskytováno univerzitami, vysokými školami a ústavy. Vysoké školy nabízejí pregraduální programy, tzv. bakalářské. Univerzity se více soustředí na výzkum a doktorské studium. Vysokoškolské vzdělávání bylo do roku 1993 pro studenty bezplatné, od roku 1993 byly zavedeny poplatky zavedeny. Nyní poskytuje vláda finanční pomoc studentům v podobě grantů těm, kteří mají vynikající studijní výsledky. V roce 1990 vznikají soukromé vysoké školy, v současné době jich existuje více než 100. Nyní je finanční podpora vlády podmíněna akreditací pro vysoké školy. Kredit je definován 15-ti hodinami přednášek nebo 30-ti hodinami praktické výuky.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Ženy v současné době tvoří 63% studentů VŠ, 65% z nich absolvuje magisterský stupeň. Ze Zprávy o lidském rozvoji vyplývá, že 80% lékařů, 70% právníků a 73% učitelů v Mongolsku jsou ženy.

Přijetí na vysoké školy

Před přijetím na vysokou školu musí uchazeči mít diplom, který se uděluje při ukončení středních škol. Příjímácké zkoušky se absolvují na konci června a začátkem července.

Vysokých škol společně s jinými typy vyšších škol je v Mongolsku 71. Univerzit je celkem 7. Instituce vysokoškolského vzdělávání jsou pouze ve velkých městech. Do roku 1990 byla pouze jedna Mongolská státní univerzita. S reformou vysokých škol v roce 1991 byly na univerzity povýšeny: Polytechnický institut, Ruský lingvistický institut, Státní pedagogický institut, Zemědělský institut, Lékařský institut, Institut managementu a Vojenský institut. V roce 1992 byla radikálně změněna struktura a byly zavedeny tři stupně Bc, Mgr. a Ph.D. Zásadní změnou byla decentralizace. Vysoké školy mají mnohem větší pravomoci (např. mohou samostatně volit učitele). Existují i soukromé vysoké školy. Tyto školy nabízejí více než sto různých profesí. Průměrný věk studentů je okolo 25 let.

Vysoké školy odrážejí podmínky rychle se měnící společnosti, přecházející k tržnímu hospodářství a demokratické společnosti.

5) Speciální vzdělávání

Celkový počet žáků ve speciálním vzdělávání:

- 10 000 s vadou zraku
- 2 056 mentálně postižených
- 6 563 se sluchovou vadou
- 1 280 fyzicky postižených

Existuje také škola „No 29“, která školí speciální pedagogy. Učitelé jsou proškolení především v bývalém Sovětském svazu. V roce 1994 byla zahájena výuka speciálního vzdělávání na pedagogické fakultě.

Vláda navrhuje nutnost změny vzdělávacího systému směrem k 11-ti letému povinnému vzdělání, rozdělenému na 5 let základního, 2 roky nižšího středního a 2 roky vyššího středního vzdělávání.

3.3.4. Materiální vybavení škol

Učebnice zajišťuje Ministerstvo školství a kultury. Po finanční stránce jsou školy dotovány z rozpočtu ministerstva. Materiální vybavení je většinou v havarijním stavu. Potřeba investice do materiálního zařízení, výukových materiálů, knihoven atd. je velmi naléhavá, ale stávající ekonomická situace neumožňuje potřebné změny realizovat. Učebnice a ani standardy výuky nejsou dostatečně distribuovány. V roce 1997 byla zavedena nová pravidla používání učebnic: učebnice jsou uchovávány ve škole a v knihovně a studenti si je mohou zdarma zapůjčovat.

Pro základní a střední stupeň vzdělávání existuje 107 různých učebnic na všechny předměty. Tyto učebnice se však na všechny žáky nedostanou.

3.3.5. Vzdělávání dospělých

Za socialismu vzdělávání dospělých neexistovalo. S přeměnou systému se potřeba vzdělávání dospělých zvýšila. Jednak některé profese přestaly nacházet své uplatnění a zároveň se vytvořila nová specializovaná místa, na která neměl kdo nastoupit.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

V roce 1995 bylo založeno Centrum pro „neformální“ vzdělávání (Non-Formal Education Centre) pod Ministerstvem školství a kultury. V této oblasti se teprve získávají zkušenosti. Díky programu výuky žen z pouště Gobi se nasbíraly zkušenosti o vzdělávacích potřebách různých venkovských obyvatel. Využívá se např. rádia, tištěného materiálu a příležitostně dojíždějících učitelů. Na dalších programech Mongolsko spolupracuje s různými mezinárodními organizacemi, v poslední době i s ČR.

Stále jsou v Mongolsku cílové skupiny obyvatel, které nemají ke vzdělání přístup vůbec nebo dosti omezený.

Výuka pedagogů

Výuka pedagogů probíhá jednak na státní Pedagogické fakultě, vyšších školách a některých jiných zařízeních. Státní pedagogické fakulty poskytují 14 specializací.

Na VŠ jsou dva semestry za školní rok. Po každém semestru skládá student tři zkoušky a píše pět testů. Na konci studia jsou dvě nebo tři státní zkoušky. Vedle předmětů konkrétní specializace jsou povinné předměty jako cizí jazyk, pedagogická teorie, historie, právo atd.

Platy pedagogů jsou určovány vládou. V základním a středním stupni vzdělávání učí převážně ženy, ve vysokoškolském stupni převažují muži.

V předškolním a základním vzdělávání zajišťuje výuku většinou jeden pedagog v jedné třídě. Na školách nejsou specializovaní pedagogové na praktické předměty jako je hudební, výtvarná či tělesná výchova.

Ve středoškolském vzdělávání je učitel specializován na dva předměty a ty učí více tříd. Ve venkovských oblastech je však často málo učitelů, proto musí jeden učitel zastat i více předmětů.

Systém mongolského školství je ve schematické podobě uveden v příloze č. 2.

4. Mongolské děti v české škole

Mongolské děti často disponují pomalejším pracovním tempem, což může někdy mylně působit jako nezájem nebo nedostatečná píle, je ale způsobeno jejich rozvážným přístupem – pečlivě zvažují, co, jak a proč je třeba udělat a jak nejlépe. Mohou se také jevit jako nespolehliví v kontextu řádu a režimu školy - např. včasné příchody do školy atd. Často je ale jejich situace v těchto případech podmíněna sociálním kontextem, situací rodičů, kteří jsou pracovním velmi zatíženi, a děti tak jsou odkázány na vlastní organizaci času, péči o mladší sourozence apod. Nefunguje kontrola a pomoc při vypracovávání úkolů, jelikož rodiče rozumí českému jazyku mnohem méně než samotné děti nebo ve většině případů nerozumí vůbec. Kontakt mezi rodinou a školou se může uskutečňovat jen na základě tlumočnicků, což vede ke značným potížím při nutnosti okamžitého řešení rozličných situací. Mongolské děti si osvojují český jazyk se značnými těžkostmi a to nejen po stránce porozumění a výslovnosti, ale dlouho u nich přetrvávají chyby po stránce gramatické. Výhodou se pro ně stává podobnost jimi užívaného ruského jazyka a češtiny. Brzy si osvojí abecedu a zpravidla rádi čtou i když textu zpočátku moc nerozumí.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

4.1. Silné stránky

Na základě kontaktu s několika mongolskými dětmi můžeme usuzovat na několik specifik:

- mongolské děti si přinášejí dědictví kultury velmi úzce spjaté s přírodou, kultury, v níž ze vztahu člověka a mocné přírody (životadárné i nebezpečné) vychází systém významů a souvztažností, který se traduje a předává po mnoho staletí, jsou často velmi citlivé a vnímavé (senzitivní),
- zpočátku nedávají jednoznačně najevo, co si myslí, teprve když ucítí, že jsou přijímány
- o učení mají celkově zájem a jsou vděčné za podporu

4.2. Možné problémy

Hlavní problém pro mongolské děti v české škole výrazná jazyková bariéra, neboť český jazyk se od mongolského velmi liší. Čeští učitelé si mnohdy při vstupu žáka – cizince neuvědomují, jak je situace kulturní a jazykové změny pro psychiku žáka zátěžová a jak velký stres může vyvolat. Mongolské děti mohou být na rozdíl od českých více uzavřené a svoje obavy a nejistotu dávají jen velmi málo najevo. Vnitřní napětí se může navenek projevit i jako určitý způsob agresivity nebo naopak vyhýbáním se dalším stresovým situacím. Mongolské děti často postupují pomalu, zvažují, co jim stojí za určitý výkon, a o věcech déle přemýšlejí. **Nerady podléhají časovému stresu a tlaku na rychlost a pravděpodobně jim bude dělat problém soutěživost.** Je tedy potřeba, aby mongolské děti měly dostatek času na zadané úkoly a aby tyto úkoly byly přiměřené jejich možnostem a úrovni zvládnutí českého jazyka. Rovněž je velmi důležité, aby chápaly smysl těchto úkolů – tj. proč to dělají.

4.3. Doporučení pro školní praxi

- Od počátku (pokud rodiče neumí dostatečně hovořit česky), by měla škola komunikovat s mongolskými rodiči i dítětem za pomoci tlumočnicka, aby nedocházelo k vzájemnému nepochopení.
- Třídní učitel by měl zpočátku pomoci rodině i dítěti při adaptaci na změnu kulturního prostředí i vzdělávacího systému. Pomoci při zajištění výuky českého jazyka, popř. doučování dítěte.
- Posilovat silné stránky dítěte a podpořit jeho začlenění do třídního kolektivu. Zvolit tzv. „patrona“, spolužáka, který pomůže s řešením situací, jak ve výuce, tak i o přestávkách.
- Při hovoru by měl učitel stát tak, aby dítě cizinec mohl odezírat výslovnost (tj. stát blízko, nestavět se při hovoru zády k dítěti apod.).
- Je potřeba poskytnout dostatek času na splnění úkolů, stimulovat žáka přiměřeně náročnými úkoly a minimálními nároky na verbální instrukci.
- Zpočátku zadávat úkoly jednoslovně, mluvit i na třídu v krátkých větách a častěji se obracet na žáka cizince, zda rozuměl.
- Dopředu připravovat nové pojmy a na základě názorných pomůcek a obrázkového materiálu zajistit jejich pochopení. Výklad učiva je vhodné podpořit množstvím názorného materiálu, trojrozměrných pomůcek, interaktivních PC programů a u starších žáků využívat internet.
- Vhodné je využívat skupinové formy vyučování a učení se zážitkem (exkurze, projektové vyučování atd.), což napomůže i lépe sociálnímu začlenění žáka cizince.
- Pro rozvoj českého jazyka a komunikace je efektivní zapojení žáka cizince do mimoškolní činnosti, kde může lépe navazovat vztahy a komunikovat s vrstevníky.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

- Ve škole doporučujeme, co nejvíce motivovat žáka pochvalou a oceňovat i malé pokroky. Je třeba vést i ostatní žáky ve třídě k tomu, aby spolužáka cizince brali pozitivně a podpořili ho v osvojování českého jazyka a kultury.
- V rámci rozvoje českého jazyka je vhodné se zaměřit i na správnou výslovnost českých hlásek, formou her cvičit sluchovou analýzu a syntézu, sluchovou paměť, rozvoj pojmů z oblasti pravolevé a prostorové orientace, orientace na vlastním těle i rozšiřování slovní zásoby z oblasti matematických a přírodovědných pojmů.
- Při výuce je možné využívat i starší učebnice – vystřihování, zatrhávání, zvýrazňování, vhodné je tvoření vlastní učebnice s nalepováním, dokreslováním a zápisem nových pojmů.
- Domácí úkoly by měli žáci cizinci dostávat individuálně zaměřené, s velmi malým obsahem, spíše hravější formu, aby je zvládli bez pomoci rodičů, kteří neumí česky.
- Zpočátku využívat symbolického hodnocení - obrázkem, značkou, postupně s doplněním slovního hodnocení. Znamku používat pouze motivačně.
- V případě testového zkoušení připravit zjednodušenou podobu otázek s možností výběru z méně odpovědí.
- Učitel by měl posilovat vzájemnou toleranci vůči odlišnostem a budovat pozitivní vztahy mezi dětmi a rodiči žáků ve třídě, ve škole, ale i mimo školu
- Během vyučovacího dne je vhodné průběžně zapisovat zadávané úkoly (pro domácí přípravu) buď na zvláštní nástěnku nebo přímo na tabuli postupně ze všech předmětů, tak, aby mělo dítě i učitel možnost sledovat a kontrolovat množství a rozsah zadaných úkolů. Na konci dne tyto zapsané úkoly ještě jednou zrekapitulovat a zkontrolovat.
- K zápisu a rekapitulaci učiva využívat jednoduchých symbolů, které připomínají obsah probraného učiva.

Zdroje a literatura:

Čerpáno ze seminární práce“ Osvojování si druhého jazyka“ Mgr. Veroniky Kapišovské, FF UK Praha, 2003/2004

Rozhovor se slečnou Otgon E. z Mongolska, studentkou VŠ v Mongolsku a tlumočnicí Mgr. V. Kapišovskou

- www.wikipedia.org/wiki/Category:Education-in-Mongolia
- Sedwick Robert, Vzdělávání v Mongolsku
- www.asianinfo.org/asianinfo/mongolia/pro-education.htm - 32k
- countrystudies.us/mongolia/49.htm - 16k
- [Asie-Pacifik Vzdělávací středisko pro rozvoj inovací: Mongolsko Country Report](#)
- British Council. *Mezinárodní příručka s kvalifikací v oblasti vzdělávání (čtvrté vydání)*. Velká Británie, 1998.
- [Mezinárodní asociace univerzit: Mongolsko](#)
- [Mezinárodní úřad pro vzdělávání \(UNESCO\) \(META\)](#)
- www.charita.cz

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Příloha č. 1

Překlad z jazyka mongolského

VYSVĚDČENÍ O ÚPLNÉM STŘEDOŠKOLSKÉM VZDĚLÁNÍ

BŮ č.

jméno po otci (po matce)

jméno

rodné číslo

Ulánbátar, Bajandzürch
(Kraj, hlavní město, okres, obvod)

bylo z rozhodnutí státní zkušební komise 88. střední školy ze dne 16.6.2003 vydáno vysvědčení o úplném středoškolském vzdělání.

VÝSLEDKY STÁTNÍCH ZKOUŠEK, PROCENTA

1. Mongolský jazyk, literatura	C (70 %)
2. Matematika	D (62,7 %)
3.	

Hranaté razítko – Ústřední státní zkušební komise, obvod Bajandzürch

Předseda státní zkušební komise

Podpis nečitelný
Otisk razítka

Dne 16.6.2003

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

DUPLIKÁT

Hranatě razítko – Školský úřad hlavního města, 20.10.2008

STUDIJNÍ VÝSLEDKY, PROCENTA

1. Mongolský jazyk	B (80 %)
2. Literatura	B (80 %)
3. Cizí jazyk	A (90 %)
4. Algebra a základy mat. analýzy	A (90 %)
5. Geometrie	B (80 %)
6. Informatika	
7. Fyzika, astronomie	C (75 %)
8. Chemie	
9. Biologie	B (80 %)
10. Zeměpis	C (75 %)
11. Občanská nauka	D (65 %)
12. Pracovní činnosti	A (90 %)
13. Tělesná výchova	B (80 %)
14.	
15.	

STUDIJNÍ VÝSLEDKY ODBORNÝCH PŘEDMĚTŮ A PŘEDMĚTŮ S ROZŠÍŘENÝM VYUČOVÁNÍM, PROCENTA (%)

- 1.
- 2.

Ředitel školy

Podpis nečitelný
Otisk razítka

Razítko – 88. střední škola, obvod Bajandžürch hlavního města

Vedoucí pro studijní záležitosti

Podpis nečitelný

Třídní učitel (-ka)

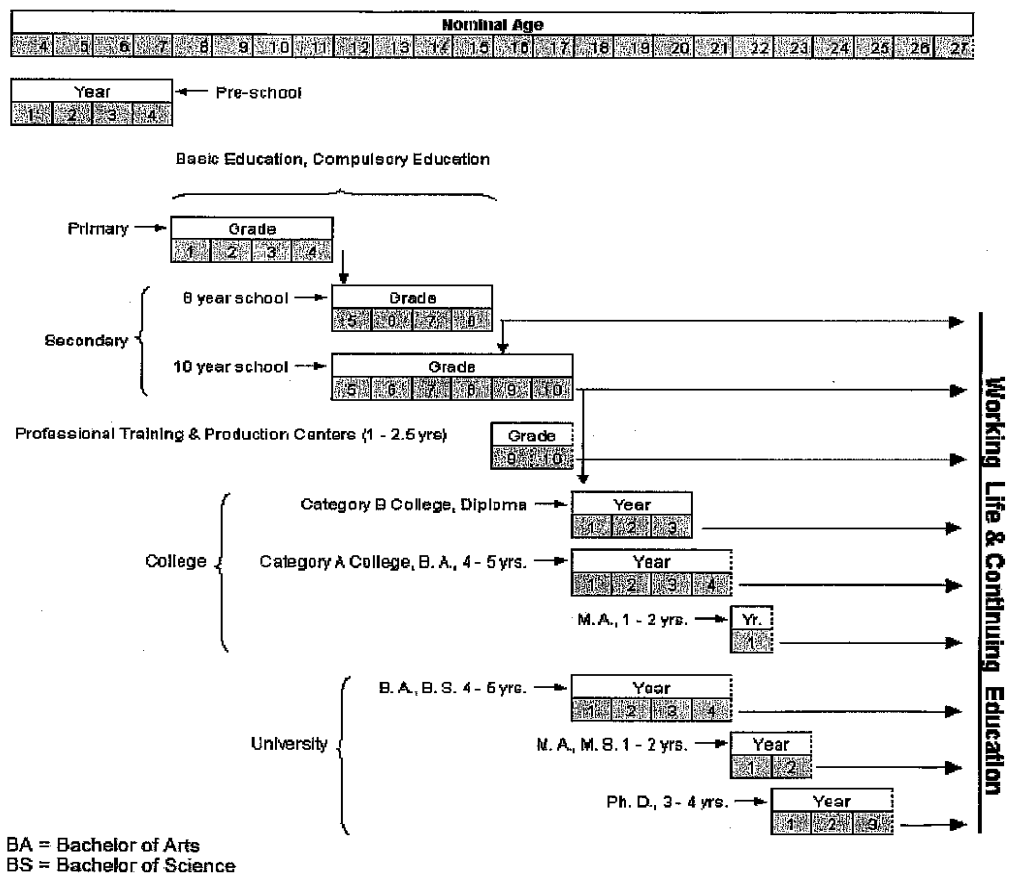
Podpis nečitelný

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Příloha č. 2

Mongolia: structure of the education system (2000)

Source: Asian Development Bank, 2002. Adapted from: *Mongolian Universities and Colleges (Handbook)*. UlaanBaatar, Mongolian Universities Consortium, 1998.

Nástin čínského vzdělávacího systému a otázky spojené s integrací čínských dětí do českého prostředí

1. Základní údaje o ČLR

Oficiální název státu: Čínská lidová republika (ČLR)

Rozloha: 9 596 960 km²

Počet obyvatel: 1 286 975 468

Demografické údaje:

- Průměrný věk: 31,5 let
- Průměrná délka života: 72,22 let (muži 70,33, ženy 74,28 let)

Národnostní složení

- Chanové (Han, etničtí Číňané) tvoří 91,9 % celkové populace
- 55 dalších národností, tj. 8,1 % celkové populace

Náboženské složení- buddhismus, taoismus, islám, křesťanství (mnoho moderních Číňanů nevyznává žádné náboženství)

Úředním jazykem je standardní čínština. V celé zemi je však bezpočet dialektů čínštiny a jazyků národnostních menšin.

Hlavní město: Peking- 11,81 mil. obyvatel

Další významná města: -Šanghaj (13,6 mil. obyv.), Tchien-ťin (9,39 mil.), Kuang-čou nebo-li Kanton (7,5 mil.obyvatel). Ve všech velkých městech je velmi významná populace ilegálních domácích migrantů.

Nejvýznamnější svátek-Oslava čínského Nového roku

Čínské děti z českých škol často na oslavu čínského Nového roku, který obvykle připadá na únor, odjíždějí. Tato oslava trvá několik týdnů, a proto ukotvování nabytých znalostí v českém jazyce, může být odjezdem dětí zkomplikováno.

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Hodnoty a normy

Žebříček hodnot se s ekonomickým rozvojem Číny a zvyšováním životní úrovně mění. Ve velkých městech koupě auta začíná být pro mladou generaci důležitější než teoretická možnost mít druhé dítě v rodině (politika jednoho dítěte stále platí). Také koupě bytu a dobré zaměstnání hraje větší úlohu než dříve. Tradiční model rodiny stále přežívá, ale s rostoucí střední vrstvou se zvyšuje i konzumní způsob života (luxusní výrobky jdou stále více na odbyt). Úcta k cizincům stále ještě existuje, žádost od neznámých lidí na ulici o možnost se společně vyfotit se však objevuje už jen na venkově. Na druhé straně existuje vysoké národní uvědomění, co je čínské je nejlepší, a je lépe se vyvarovat kritiky čehokoliv čínského (včetně stravy). Národnostní otázka je citlivým problémem, zejména v Tibetu a severozápadní Číně (provincie Sin-ťiang). Koexistence různých náboženských vyznání a věrouk (islám, křesťanství, taoismus, buddhismus) je v Číně zdrojem skrytých i otevřených konfliktů, která jsou víceméně tabuizovaným tématem a mladí lidé o nich neradi hovoří (např. Tibet a Ujguři).

2. Čína – kulturní, sociální a jazykové aspekty

Česká majorita většinou vnímá Číňany jako homogenní skupinu (z českých médií se občas doslechneme o jakési „asijské komunitě“). Tyto zjednodušené představy jsou však od reality značně vzdálené. Čínská komunita se vyznačuje tak vysokým stupněm heterogenity, že volně užívaný termín komunita je třeba chápat spíše v symbolickém než v konkrétním, fyzickém smyslu. Mezi Číňany z jednotlivých oblastí a Číňany pocházejícími z měst a vesnic existují značné sociální rozdíly. Tato sociální rozdílnost se odráží i v charakteru čínského společenství. Žebříček hodnot se s postupem ekonomických reforem a zvyšující se životní úrovní, zejména ve velkých městech, mění. Dřívější lpění na autarkismu, chudobě jako ctnosti, úctě k cizincům apod. bylo vystřídáno zvýšeným pocitem národního sebeuvědomění, obdivu k bohatství a celkově k vyššímu stupni pragmatismu. Potlačení zájmů jednotlivce ve společnosti ve prospěch kolektivu a rodiny, včetně snahy o potlačení vyhocených situací s cílem zachování zájmu kolektivu a udržení tzv. harmonického vývoje jsou i dnes základními atributy, ovlivňujícími vzájemné vztahy ve společnosti. Moderní čínské komunity i nadále pokračují v tradičním konfucianském duchu přísné správy věcí veřejných. Sebechválu a přehnané sebevědomí považují Číňané za nedostatek dobrých způsobů.

Během posledních 30-ti let došlo v Číně k velkým změnám – jak z pohledu technického pokroku, tak z pohledu kulturního a společenského. V dnešní Číně se tak mísí staré a nové hodnoty a veškeré zobecňování týkající se této země a jejích obyvatel je proto komplikované.

Kromě modernizace hospodářství Čínu ze společenského hlediska nejvíce zasáhla politika jednoho dítěte uplatňovaná od konce 70. let 20. století. Ve společnosti, kde tradičně velký počet dětí pro rodiče znamenal zajištěné staří, se náhle objevila zcela nová generace jedináčků, od nichž se i nadále očekává, že své rodiče v budoucnu budou materiálně podporovat. Pro čínské rodiče tak jejich dítě představuje největší hodnotu, devizu do budoucna. Kladou tak velký důraz na úspěšnost svých dětí a na jejich schopnost vydělávat.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Poutem, kterým jsou Číňané žijící ve střední Evropě symbolicky svázáni, zůstává země původu – Čína a čínský jazyk spolu s manifestně prezentovanou celo-čínskou kulturní a politickou identitou. Tyto identity se utvářejí v kontrastu k okolnímu, nečínskému prostředí a mohou se projevat pocity národní hrdosti a vlastenectvím.

Neverbální komunikace a sociální interakce ve veřejném prostoru

Říká se sice, že člověk se v cizích krajích může dorozumět „rukama-nohama“. To možná pro českého člověka platí v Evropě, v mnoha částech světa jsou však užívána úplně odlišná gesta. A Čína není výjimkou - některá pro nás naprosto běžná gesta jsou pro Číňany nesrozumitelná a naopak čínská gesta jsou nesrozumitelná nám.

Neverbální komunikace hraje v Číně důležitou roli, avšak Evropané musí být pozorní při „čtení“ jejího kontextového významu, který může být odlišný, např. smích může zakrývat překvapení či nesouhlas s nevhodným návrhem nebo dotazem. Číňané většinou nejdou hned tzv. „k věci“, ale postupně prostřednictvím různých jinotajů. Při oslovování používají příjmení, které se uvádí na vizitkách a listinách na prvním místě na rozdíl od našeho zvyku. Humor oceňují Číňané spíše neosobní, záporně se staví k netrpělivému, agresivnímu a prudkému jednání ze strany partnera. Zásadní je pro Číňany "neztratit tvář", dát např. přednost při řízení auta je téměř nemyslitelné, a to za jakoukoliv cenu. Evropská slušnost vůči ženám, např. pomoci se zavazadlem či do kabátu, vyvolá spíše rozpaky. Pustit sednout starší osobu v dopravním prostředku je též výjimečné.

Dalo by se říci, že jedním z příznačných rysů asijských kultur je snaha zachovat si tvář. Proto bývá Číňanům zatěžko říci „nevím“ či „nerozumím“. Rozdíly nejsou jen v komunikaci, ale i v mnoha jiných aspektech, které jsou mnoha lidem známy – Číňané jedí hůlkami (což může mít i dopad na jejich úchop pera), v mnoha oblastech se používá tzv. turecký záchod (což zase může mít vliv na hygienické návyky některých dětí).

Čínský jazyk

Čínština ve své mluvené formě celou zemi rozděluje a ve své psané formě naopak sjednocuje. Čínština (ve všech svých dialektech) je tónový jazyk, tudíž jedno slovo vyslovené v různých tónech má odlišné významy. Základním stavebním materiálem, jehož je využito k tvoření slov v čínštině, jsou jednoslabičná "kořenná" slova⁷ (je jich asi jen 400), která odpovídají jednomu znaku, např. šu – kniha. Osvojování znaků je celoživotní proces. Řekneme-li v českém jazyce slovo "kniha", okamžitě víme, že je to substantivum ženského rodu, jednotného čísla, v prvním pádu, zatímco čínské šu nevyjadřuje své slovně druhové zařazení nebo jiné gramatické významy. Šu může znamenat jedna kniha, mnoho knih, kniha v jakémkoliv pádě a nabývá dodatečné významy, až když se použije v jazykovém projevu v určitém spojení. Např. i-pen šu znamená jedna kniha apod. Podobně je tomu se slovesy. Kořenná slova se spojují ve slova dvouslabičná - např. čchi fan - jíst, doslova jíst rýži apod. Hranice mezi slovem a slovním spojením je rozmlžená, může se tedy stát, že i v češtině je budou psát dohromady, například pěkný dům.

Slova nelze hláskovat, protože jejich psanou podobou je znak. Např. země⁸- guo. Neví-li Číňan v hovoru, o jaké guo se jedná, "nakreslí" mu druhý hovořící podobu znaku prstem na dlaní.

⁷Čínské slabiky mají vždy jen jednu souhlásku na začátku, na konci bývá samohláska - může být i souhláska, avšak jen n či ŋ (tj. nosové n). Čínské slabiky mívají vokální shluky, např. biao.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Čínské znaky jsou náročné na zapamatování, Číňané tak často disponují oproti Evropanům lepší vizuální pamětí. Číňané znají latinské písmo ze svých škol. Přepis čínštiny do latinky se nazývá pinjin, jeho výslovnost se však od české liší (xiu se například vyslovuje jako [šju]).

Téměř polovina čínských dětí žijících v České republice mluví pouze čínsky, dalších 40 % jich kromě čínštiny ovládá i angličtinu. Česky mluví necelých 20 % dětí a to většinou v kombinaci s jinými jazyky a 2,5 % dětí mluví pouze česky. Dospělým Číňanům chybí motivace a čas, aby se pustili do studia češtiny. Mladí Číňané, kteří přijíždějí do České republiky a zvažují jaký jazyk se začít učit, dávají přednost angličtině a němčině před češtinou. Jejich rozhodnutí je motivováno čistě pragmaticky. Pokud se naučí dobře anglicky nebo německy, mohou své znalosti uplatnit i po návratu do Číny, kde se zvýší jejich šance na trhu práce. Znalosti češtiny jsou pro ně v Číně a ve světě, kam se případně chystají, nepoužitelné. Proto se i vysokoškolsky vzdělaní Číňané často spokojují s minimální znalostí češtiny.

3. Čínské školství

Vzdělávání má v čínské společnosti velkou hodnotu a dlouhou tradici. Mezi vzděláváním na venkově a ve městech panují velké kvalitativní rozdíly.

Na základní škole je mimo jiné věnována velká pozornost výuce čínského písma, (během devítileté docházky by měly děti zvládnout přibližně 3000 - 4000 znaků), jehož zvládnutí je náročné na paměť i zručnost a zároveň je to základní předpoklad pro úspěšné fungování jedince v čínské společnosti.

3.1. Stručná historie čínského školství

Lze říci, že historie čínského vzdělávacího systému je stejně dlouhá jako historie čínské civilizace, protože čínská šlechta se vždy snažila zabezpečit vzdělání pro svoje potomky. Nejstarší doklady hovoří o škole Shang Xiang, z let 2257 – 2208 př.n.l., kde právě moudří starci vychovávali mladé šlechtice. Obvykle se vyučovalo šest umění – např. hudba, lukostřelba, vozatajství, literatura nebo matematika. Vzdělání se ale v Číně velice brzy stalo také společenským nástrojem. V roce 605, v době vlády dynastie Han, byly položeny základy systému císařských státních zkoušek, v nichž byli kandidáti zkoušeni z čínské historie, písemnictví, filosofie a všeobecného vzdělávání. Systém císařských státních zkoušek, který umožňoval kariéru ve státní správě, byl zrušen v roce 1905, ale v dnešním školství se dodnes objevují jeho vlivy- zejména pak v tom, že i současné čínské školství je výrazně orientované na memorování velkých objemů dat a nepracuje s žákem jako s jedincem.

Výchova byla zaměřena především na budování respektu k autoritě (státní, rodinné, učitelské) a posilování vědomí, že jedinec je součástí společenství, ve kterém má svou roli, kterou musí přijmout a plnit z toho vyplývající povinnosti. Z tohoto důvodu prakticky neexistují rozdíly mezi výchovnými ideály v rodině a ve společnosti.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Postavení dítěte v Číně je v lidnaté zemi velmi problematické. V zemi byla po staletí vysoká kojenecká úmrtnost a mnoho dětí umíralo v raném věku v důsledku nepříznivých životních podmínek. Běžným jevem byla dětská práce i prodávání dětí statkářům chudými rolníky v dobách neúrody. V 19. století byly v zemi na centrální a provinční úrovni školy státní, na vesnicích a v rozlehlých oblastech chudého rolnického jihu byly misijní (tj. křesťanské). Císařské úřady organizovaly, řídily a kontrolovaly státní zkoušky různé úrovně, ale do výuky nezasahovaly. Učitel nemusel mít pedagogické vzdělání, na své místo byl úředně dosazen.

Všechny výše zmíněné jevy vedly k tomu, že čínské školství od počátku 20. století vlastně nepřetržitě bojovalo s negramotností. Ta jde napříč společenskými vrstvami, objevuje se však nejvíce v zemědělských oblastech Číny, ale z důvodu vysokých poplatků za školní pomůcky i ve městech provinčních, Peking nevyjímaje.

V roce 1949 nastolila vláda lidové republiky státní školní politiku, protože negramotnost dosahovala v zemědělských oblastech až 90% a v říjnu roku 1952 vyšel výnos o školské reformě, jehož hlavním cílem byla právě likvidace negramotnosti a zavedení povinné školní docházky. Školy měly být zpřístupněny co nejširším vrstvám, byly zavedeny večerní školy pro pracující při závodech, na vesnicích a vzdělávací kurzy v armádě. V roce 1956 byla vyhlášena politika 100 škol a 100 květů, která měla přispět k rozvoji věd a umění, a aktivizaci škol a inteligence.

Po roce 1960 probíhaly menší reformy v oblasti učebních osnov a výuky, objevují se první výzkumné práce v tomto oboru, ale stále do škol nedochází z nejrůznějších důvodů (poplatky, dětská práce, nevolnictví) 30 milionů dětí školního věku.

V době kulturní revoluce se pozornost maoistů zaměřila na mládež a v letech 1966-1969 školní výuka neprobíhala vůbec. Všem školám bylo doporučeno zaměřit se na ideologické vzdělávání dětí a mládeže (studium prací Mao-Ce-tunga). Místo výuky se studenti zúčastňovali pálení starých čínských literárních památek a vynikajících děl světové literatury. Byly vytvořeny rudé gardy, které byly zneužity jako ideologické kladivo proti kontrarevolucionářům. Mládež, uvyklá násilí se však vymkla kontrole moci, stala se nepohodlnou a pořádek pak musela nastolovat armáda. Státisíce mladých lidí bylo deportováno za účelem převýchovy tělesnou prací na venkov. „Kulturní revoluce v Číně“ měla devastující vliv na vzdělanost a způsobila na desetiletí mezinárodní izolaci Číny. Ještě v roce 1986 uvádí statistika OSN jako negramotného každého čtvrtého obyvatele Číny.

Snaha obnovit a urychlit sociální a ekonomický stav země vyvolala nutnost reorganizovat školský systém. V roce 1984 je zavedena povinná školní docházka a od roku 1997 se v Číně odehrává rozsáhlý reformní proces, který se dotýká všech oblastí čínského vzdělávacího systému a zjm. forem vzdělávání.

3.2. Reforma školského systému

Čínské vzdělávání prochází v posledních 20-ti letech překotným rozvojem. Od roku 1984 a zavedení devítileté povinné školní docházky se zájem tvůrců čínské vzdělávací reformy obrátil i k předškolnímu vzdělávání.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

V roce 2003 proběhla v Číně reforma vysokého školství. Bylo zavedeno školné 5 až 20 tisíc jüanů (15 - 60 000 Kč) v závislosti na prestiži příslušné vysoké školy. Studenti vysokých škol po potvrzení jejich přijetí na školu mají v průběhu studia 2 x nárok na bezúročnou půjčku. Učitelům zdvojnásobili platy. To mělo za následek změnu i v požadavcích na učitele – dříve mohli učit absolventi středních škol, dnes však potřebují vyšší kvalifikaci.

3.3 Současný stav čínského školství

Mezi vzděláváním na venkově a ve městech panují velké kvalitativní rozdíly. Vzdělávací systém začíná v Číně od mateřských škol, dále pokračuje na školy základní, (tj. I. stupeň trvá 6 let a II. stupeň 3 roky) a střední (3 roky) a vysokou školu.

Mateřskou školu navštěvují děti zpravidla od 3 do 6 let a vedle převažujících státních jsou tu i soukromé školy.

Základní povinná školní docházka je 9 let. Neplatí se školné, rodiny však musí zaplatit částku 100 jüanů na školní pomůcky. Tyto školy jsou většinou státní. Děti se v ní učí i čínštině, základům angličtiny (jednoduché fráze), dále mají fyziku, chemii, biologii, matematiku, zeměpis, dějepis a čínskou historii a tělocvik. Mezi nepovinné předměty patří sociální vědy, hudební a taneční výchova. Týdně je v průměru 24 – 27 vyučovacích hodin, esteticko-výchovné předměty nepřesahují 6 hodin. Největší pozornost je zaměřena na výuku čínského jazyka, zejména znaků. Během devítileté školní docházky by měly děti zvládnout přibližně 3000 – 4000 znaků. Školní reforma z roku 1997 odstranila povinnost absolvovat na konci každého školního roku přísné postupové zkoušky zaměřené na zvládnutí čínského jazyka.

Nižší střední školy odpovídají naší 7 - 9 třídě ZŠ. Týdně je v průměru 33 hodin, učební osnovy zahrnují především čínštinu, matematiku, cizí jazyk (výběr: angličtina, ruština, němčina, francouzština), politickou výchovu, dějepis, zeměpis, biologii, fyziku, chemii a tělesnou, hudební a výtvarnou výchovu. Esteticko-výchovné předměty nepřesahují 7 hodin týdně. Při přechodu ze základní na nižší střední školu nemusí žáci skládat postupové zkoušky. Ty je naopak čekají po absolvování nižšího stupně střední školy. V této velké zkoušce jsou studenti podle počtu obdržených bodů rozmístěni k dalšímu studiu. Studenti s vysokým počtem bodů mají šanci navštěvovat „lepší školy“ všeobecně zaměřené, tzv. vyšší střední školy, ti ostatní se zaměřují na školy odborné, které připravují studenty už na výkon konkrétních povolání.

Vyšší střední škola odpovídá našemu gymnáziu, žáci skládají zkoušky, které pro ně připravují místní školské úřady. Týdně mají studenti v průměru 29-30 hodin, učební osnovy zahrnují čínštinu, matematiku, cizí jazyk, politickou výchovu, fyziku, chemii, biologii, dějepis, zeměpis, tělesnou výchovu.

Vysoké školy se dělí na 3-leté akademie, 4-5-ti leté studium magisterské a doktorandské studium. V současné době je stále větší zájem, jak z řad studentů, tak i zaměstnavatelů o odborné školství, mezi které patří střední odborné a technické školy, bakalářské obory a nadstavby na VŠ.

3.3.1. Řízení a financování školství

Zavedení poplatku za vzdělávání a školní výuku je v Číně spojeno s jistou exkluzivitou vzdělání. Právě zpoplatnění výuky je jako častý důvod tradičně vysoké negramotnosti v Číně.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

3.3.2 Základní principy vzdělávání

Právo občanů na vzdělání je zajištěno čl. 46 v Ústavě z roku 1982. V ní je stanovena i povinnost státu podporovat vzdělání na všech stupních škol, likvidovat negramotnost /čl.19/ a oddělení státní ideologie výchovy od náboženství/čl.36/.

Mezi základní principy vzdělávání se např. uvádí:

- Právo na vzdělání bez rozdílu pohlaví, národní a rasové příslušnosti
- Povinná devítiletá školní docházka pro děti od 6, výjimečně 7 let věku

Zákon o všeobecné školní docházce z roku 1986 stanovuje, že povinná školní docházka má být devítiletá a zároveň stanovuje odpovědnost rodičů a pěstounů za školní docházku dětí. Organizacím i jednotlivým osobám je přísně zakázáno zaměstnávat děti školního věku a na školách jsou zakázány tělesné tresty.

Legislativa taky ošetřuje postavení profese učitelů ve společnosti. Společnost si musí vážit práce učitelů, stát přísně stíhá případné urážky učitelů. Nejvýše ceněn je v hierarchii učitelských profesí učitel čínského jazyka.

Čínští rodiče kladou zejména **důraz na budoucí povolání** dětí. V popředí jejich zájmu tedy není pěstování koníčků, nýbrž dovedností, které se jim budou hodit v práci. Proto děti absolvují v žádaných předmětech i mnoho doučovacích hodin. Není však zvykem, že by rodiče dětem s učením v domácím prostředí pomáhali. Důraz je na dril a memorování, kopírování starých mistrů. Není kladen důraz na vlastní myšlení. Lidé se tak mohou ostýchat vyjádřit vlastní názor.

Typy vzdělávacích zařízení

Základní struktura a typy vzdělávacích zařízení vychází ze zákona O všeobecné školní docházce (1986) a školské reformy (1997).

Školy a školská zařízení jsou státní, soukromé a nestátní – církevní (misijní).

Výchova a vzdělávání se uskutečňuje formou předškolní výchovy, základního vzdělávání, středního vzdělávání, vysokoškolského vzdělávání a vzdělávání dospělých. Jesle jsou zřizovány při mateřských školách pro děti od 2-3 let (nejsou povinné). Mateřské školy jsou zřizovány pro děti od 3 – 6(7) let, základní školy od 7 – 15 let.

Režim a provoz školských zařízení je velmi pružný a přizpůsobuje se místním potřebám. Pro nás je nezvyklé, že školní zařízení v Číně mohou mít denní, polodenní, týdenní, ale i noční provoz. Na venkově jsou mateřské školy připojeny k základní škole, kde mohou mít provoz celoroční nebo sezonní.

V čínském vzdělávacím systému došlo nedávno (asi před třemi lety) ke spojení dvou různých stupňů škol do jednoho, tj. již není základní škola a nižší střední škola, nýbrž je první stupeň základní školy (6 let) a druhý stupeň základní školy (3 roky). Základní povinná školní docházka v Číně trvá 9 let a je bezplatná, platí se pouze za pomůcky a učebnice. Další tři roky na střední škole jsou však zpoplatněny cca 200 jüanů na rok (tj. 542 Kč), což je poměrně dostupná cena. Ti, kteří si to nemohou dovolit, jsou podporováni buď nevládními organizacemi, či vládními dotacemi. Problém nedostatku financí však přetrvává zřejmě na venkově.

V Číně existuje rámcový vzdělávací program, každé město má pak svůj vlastní vzdělávací program. Podstatné je, že děti musí zvládnout zkoušky, a to zkoušky po základní škole (tj. po 9 letech), na

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

základě jejich výsledků se pak dostanou na střední školy, které zakončí maturitou. Obsah maturity nařizuje městský odbor pro vzdělávání⁸ (City Education Office).

Zkoušky do dalšího stupně vzdělávání se zaměřují zejména na znalosti čínského jazyka, matematiky, angličtiny a politické výchovy. Vzdělávání dětí se proto během výuky soustředí především na zvládnutí těchto předmětů a ostatní jsou na okraji jejich zájmu.

Výsledek maturitní zkoušky má velký vliv na budoucí život žáků. Příjímácké zkoušky na vysoké školy se konají ve stejný den ve všech městech. V roce 2009 zkoušky podstoupilo po celé Číně 10.200.000 žáků, úspěšných může být kolem 50 % z nich. Před 10 lety však univerzity přijímaly jen 10-20 % zájemců. Úspěšnost u zkoušek se liší také podle provincie. Venkov se rychle rozvíjí, proto i více dětí z venkova se dostává na vysoké školy.

Čínští rodiče si nemohou vybírat, do které školy budou jejich děti docházet. Škola má vždy děti ze své spádové oblasti.

Podle odhadu ředitele čínské školy v ČR, pana Dai Bo je 10 % základních škol soukromých, kam chodí převážně děti ze zámožných rodin, neboť tam musí platit školné, které zaručuje menší počet žáků ve třídě 15-20 žáků. Státní školy přitom mají v průměru 40 dětí na třídu, v některých provinciích až 60.

V Číně jsou speciální školy pro mentálně a tělesně postižené děti. Každé město má několik desítek škol pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, tj. školy pro zrakově, sluchově a jinak postižené. Ve velkých třídách není možné mít děti se speciálními potřebami. Děti se speciálními potřebami nemusí platit školné, tj. nejsou zpoplatněny.

Donedávna užívaly všechny školy stejné učebnice, nicméně zhruba před osmi lety došlo ke změně – školy se mohou samy rozhodnout, které učebnice budou užívat

Čínské školství je výrazně feminizováno – učí převážně ženy. Již od první třídy mají žáci specializované učitele na různé předměty, tedy čínský jazyk učí jedna učitelka, matematiku jiná a angličtinu další. Mezi učiteli panuje značná hierarchie, podle předmětů, které učí. Nejoceňovanější jsou učitelky čínštiny, pak matematiky, pak angličtiny a pak teprve dalších předmětů.

3.3.3. Organizace výuky - školní rok, školní den, organizace třídy

Školní rok - výuka v čínských školách probíhá od září do června. Letní prázdniny jsou v červenci a srpnu a zimní vždy 10 dní před a 15 dní po novém čínském roce (který je většinou v únoru). Děti docházejí do školy 5 dní v týdnu, tj. od pondělí do pátku.

Školní den - vyučování začíná od 7.30 ráno, s polední přestávkou na oběd a s odpoledními hodinami, každý den. Zajímavé je, že každý den musí všichni žáci po první hodině mít 15-20 minut hromadnou rozvíčku. Odpolední vyučování je každý den, s tím že čtyřikrát v týdnu obsahuje 2 vyučovací hodiny a jednou jen jednu⁹.

⁸ „Město“ může znamenat několikamilionovou aglomeraci.

⁹ V Číně existuje tzv. zimní a letní čas, který však neodpovídá evropskému letnímu času. Jde o to, že v některých provinciích v zimě začíná odpolední vyučování od 13 hodin a v létě od 14, a to kvůli nesnesitelnému horku, které se v mnoha místech země kolem poledne rozhostí.

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Každá třída má kromě specializovaných učitelů na různé předměty také třídního učitele. Počty žáků se různí v závislosti na provincii a na tom, zda je škola ve městě či na venkově. Běžně však ve třídách bývá cca 45 žáků. Ve třídách jsou lavice pro dva žáky před katedrou rozestavěny do 4 sloupců a x řad (oproti české klasice 3 sloupců). Chlapci a dívky navštěvují stejné školy i stejné třídy. Z velkého počtu dětí ve třídě vyplývá i systém a metodické možnosti výuky. Děti například často sborově předčítají. Zároveň se nepředpokládá, že by se děti ve třídě měly hlásit, či se dotazovat. Učitelé v rámci svých hodin zadávají žákům ve skupinách různé úkoly. Děti jsou hodnoceny známkami.

Pro každý předmět existují standardní učebnice, učitelé mohou nad rámec používat i jiné materiály. Kurikula se postupně mění. Učitelé v rámci svých hodin zadávají žákům ve skupinách různé úkoly.

Rodiče vyžadují zadávání domácích úkolů dětem, domácí úkoly jsou důležité pro osvojení si znalosti čínských znaků. V některých oblastech se nedávno objevila snaha o poskytnutí dětem volného času na hraní, proto v některých provinciích a městech si děti nesmí nosit učebnice domů.

Známkování je v Číně převážně bodové, tj. 100 bodů – vynikající, 90 – velmi dobré, 80 – dobré, 60- dostatečné, 59 – nedostatečné.

Připravenost dětí na školu

Pro děti od 2 do 6 let, je předškolní vzdělávání zpoplatněno. Polovina mateřských škol je provozována státem, polovina soukromými subjekty, například firmami.

Zkouška školní zralosti se v Číně od české liší. Více se soustředí na znalosti dětí – jak moc umějí mluvit a zda umí číslíce. Všechny děti bez rozdílu začínají školu ve věku šesti let. Pouze děti s postižením začínají školní docházku v pozdějším věku.

3.3.4. Hlavní rozdíly v obsahu, tématech a dotacích pro jednotlivé předměty na jednotlivých stupních škol

Jak již bylo řečeno, děti musí po každém stupni školní docházky (tj. po 6-ti letech, po 3 a po dalších 3 letech) absolvovat náročné přijímací zkoušky do dalšího stupně vzdělávání, které se zaměřují zejména na znalosti čínského jazyka, matematiky, angličtiny a komunistické ideologie.

Čínské děti jsou v matematice výrazně napřed v porovnání s českými dětmi.

Také výuka čínského jazyka je složitý dlouhodobý až celoživotní proces, během něhož se děti a dospělí učí velké množství čínských znaků. Proto je výuce čínského jazyka věnován značný prostor.

Naproti tomu například výtvarnou výchovu mají děti na prvním stupni jen jednou týdně. Chtějí-li se děti (za nezbytné podpory rodičů) věnovat více malování, musí chodit do zvláštních kurzů mimo školu. Nicméně, děti bývají doučováním natolik vyčerpány, že na koníčky jim nezbývá čas.

Proto i malování bývá vnímáno jako způsob obživy. V takovém případě pak děti po prvních 6 letech přecházejí na zvláštní talentové školy, kde se věnují téměř výhradně danému řemeslu.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Děti na prvním stupni se v první třídě během prvního půl roku učí tzv. pinjin, což je přepis čínských zvuků do latinky. To ale neznamená, že by například Čech mohl slovo v latině správně přečíst (např. „j“ v pinjinu odpovídá českému „ř“). Děti se učí pouze tiskací formu písma. Poté se přechází na výuku čínštiny a znaků, dále na matematiku, angličtinu a ideologii. Od 3. třídy se již děti začínají připravovat na přijímací zkoušky, takže zeměpis a dějepis zůstávají na okraji jejich zájmu. Během prvních šesti let docházky se děti učí pouze o Číně, o dalším světě se učí na střední škole.

3.4. Čínské školství očima komunikantů- Rozhovor s Čiňankou M. Zheng

M. Zheng se narodila na začátku 70. let v Číně a v ČR žije od roku 1999. Je vdaná za občana ČR a v Čínské lidové republice absolvovala základní, střední a první roky vysokého školství. Její zkušenost se tedy vztahuje k systému, který fungoval v ČLR před reformou. O současném stavu čínského vzdělávání má jen omezenou představu, nicméně lze předpokládat, že některé z jejích zkušeností zejména v oblasti hodnot a metodických postupů čínských pedagogů jsou platné i dnes.

Jaké máte vzpomínky na školu v Číně?

Hodně jsme se učili na zkoušky, které jsme museli absolvovat po prvních šesti, pak po třech a pak po dalších třech letech. Byl to velký stres. Soustředili jsme se hlavně na čínštinu, matematiku, angličtinu a ideologii, ostatní předměty nás moc nezajímaly, protože z nich se zkoušky nedělaly.

Jaké hlavní rozdíly vnímáte mezi čínským a českým školstvím?

České školství je zaměřené na rozvíjení mnoha dovedností, z nichž ne všechny člověk využije v budoucím povolání. Čeští rodiče, chtějí mimo jiné, aby jejich děti měly koníčka. Čínští rodiče ale chtějí, aby se jejich dítě uplatnilo na trhu práce, takže kladou velký důraz na výkon a úspěšnost dětí. Ty chodí často na doučování těch důležitých předmětů, z nichž budou zkoušeni a na nic jiného jim nezbývá čas.

Velký rozdíl vidím také v obsahu učiva. České děti se učí matematiku ve škole v porovnání s čínským systémem pomaleji. Řekla bych, že pět let výuky matematiky na české škole se rovná zhruba dvěma až třem letům v čínské škole.

Není zvykem, že by rodiče dětem s učením v domácím prostředí pomáhali.

Stejně jako v českých školách, i v Číně učí především ženy. Rozdíl je ale v tom, že již od první třídy mají žáci specializované učitele na různé předměty, tedy čínský jazyk učí jedna učitelka, matematiku jiná a angličtinu další. Mezi učiteli panuje značná hierarchie, podle předmětů, které učí. Nejoceňovanější jsou učitelky čínštiny, pak matematiky, pak angličtiny a pak teprve dalších předmětů.

Jak vypadala organizace výuky ve vaší základní škole?

Počty žáků se různí v závislosti na provincii a na tom, zda je škola ve městě či na venkově, já jsem na základní školu chodila ve Fuťijenu. V mé třídě nás bylo 70 žáků. Běžně však ve třídách bývá cca 45 žáků. Ve třídách jsou lavice pro dva žáky před katedrou rozestavěny do 4 sloupců a x řad (oproti české klasice 3 sloupců). Chlapci a dívky navštěvují stejné školy i stejné třídy.

Děti například často sborově předčítají. Zároveň se nepředpokládá, že by se děti ve třídě měly hlásit, či se dotazovat. V případě, že se učitelka zeptá, zda děti rozuměly, obvykle odpoví, že ano. Nicméně to neznamená, že by porozuměly probírané látce, spíše že ji slyšely.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Jak vypadal váš běžný den ve škole?

Musely jsme být ve škole nejpозději v 7.30 ráno na přípravnou hodinu, která probíhala až do 8.00. Během ní jsme předváděli splněné úkoly na tento den, často jsme recitovali básně z paměti. Od 8 hodin pak začalo vyučování, jedna vyučovací hodina trvala 45 minut a přestávky 10 minut. Po první hodině jsme všichni museli ven na rozcvičku, která trvala 15-20 minut. Poté jsme se zase učili až do poledne, kdy byl čas k obědu. Dnes už začínají být školní jídelny poměrně běžnou záležitostí, za nás jsme ale museli domů. Odpolední vyučování je každý den, čtyřikrát v týdnu obsahuje 2 vyučovací hodiny a jednou jen jednu. V Číně existuje tzv. zimní a letní čas, který však neodpovídá evropskému letnímu času. Jde o to, že v některých provinciích v zimě začíná odpolední vyučování od 13 hodin a v létě od 14 hodin, a to kvůli nesnesitelnému horku, které se v mnoha místech země kolem poledne rozhostí.

Co jste se ve škole v jednotlivých předmětech učili?

Naším cílem bylo zvládnout zkoušky, tak jsme se zaměřovali zejména na znalosti čínského jazyka, matematiky, angličtiny a *komunistické ideologie*.

Děti na prvním stupni se v první třídě během prvního půl roku učí tzv. pinjin, což je přepis čínských zvuků do latinky. To ale neznamená, že by například Čech mohl slovo v latince správně přečíst (např. „j“ v pinjinu odpovídá českému „t“). Děti se učí pouze tiskací formu písma, tzn. čínským žákům může dělat české psací písmo problém. Poté se přechází na výuku čínštiny a znaků, dále na matematiku, angličtinu a ideologii. Od 3. třídy se již děti začínají připravovat na přijímací zkoušky, takže zeměpis a dějepis zůstávají na okraji jejich zájmu. Během prvních šesti let docházky se děti učí pouze o Číně, o dalším světě se učí až na střední škole.

Co byste řekla, že je pro čínské děti v Čechách nejtěžší?

Pro čínské děti na českých školách představuje hlavní překážku český jazyk. Český školní systém předpokládá, že rodiče budou s dětmi pracovat na úkolech a procvičování češtiny i doma. Takové zázemí však čínští rodiče dětem poskytnout nemohou, protože sami česky neumí. Tím pádem český jazyk představuje problém i pro čínské děti, které se již v ČR čínským rodičům narodily a žijí tu celý svůj život.

Navíc majoritní populace v ČR není zvyklá na to, že by se cizinci učili česky a často nemají pochopení pro těžkosti, jimž cizinci čelí když se snaží mluvit česky. Děti jsou tak až příliš často opravovány, neboť v každé větě se dopustí nějaké chyby. Neustálé opravování je pak demotivuje a bere jim chuť cizím jazykem mluvit.

4. Čínské děti v české škole

V České republice žije s rodiči jen necelých 40 % dětí, více než polovina (51 %) žije v Číně a 9% žije ve třetí zemi. Přes 30 % respondentů uvedlo, že si nepřejí, aby je jejich děti následovaly do České republiky a 17 % respondentů uvedlo, že se spokojí s návštěvou dětí jednou ročně v době školních prázdnin. Příčinou této situace může být důraz, který rodiče kladou na čínské vzdělání a znalost čínské kultury. Zřejmě dávají přednost tomu, aby jejich dítě vyrůstalo v čínském prostředí pod dohledem prarodičů. Podobný trend je možné sledovat už od počátku historie čínské migrace a přetrvává i mezi Číňany, kteří vycestovali z Číny v 80. a 90. letech až už do USA nebo do střední Evropy.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Zkušenosti českých pedagogů s čínskými dětmi

Čínské děti jsou v matematice výrazně napřed v porovnání s českými dětmi. 5 let výuky matematiky na české škole se rovná zhruba 2-3 letům v čínské škole.

Čínské učební styly se vyznačují vysokým akcentem na memorování, společné předčítání či recitování, pro čínské děti je charakteristická dobrá paměť. Ani rytmizace by neměla představovat problém.

Možné problémy mohou být dvojího rázu – společenského a jazykového. Čínské děti se setkávají s nepochopením čínských tradic a způsobu života. Navíc děti se nacházejí ve stavu kulturního šoku a stresu ze změny prostředí a ztráty kamarádů v zemi původu. Jejich jazyková bariéra a potíže s učením češtiny je ještě více izolují od nových spolužáků a potenciálních kamarádů, což prohlubuje jejich izolaci a může se projevit jejich zvýšenou agresivitou.

Pro čínské děti na českých školách představuje hlavní překážku český jazyk a způsob, jakým je vyučován, tj. pojmy ve slabikáři jsou pro ně nesrozumitelné. Navíc české psací písmo pro ně může být problém, neboť v Číně se učí jen tiskací podobu latinky.

Číňané mnohé české hlásky neslyší, nerozlišují například p a b, d a t, s a z, vzhledem k tomu, že jejich mateřština tyto zvuky nerozlišuje. Slova bez a pes podle nich budou identická. Mají problémy hlavně s rozlišováním hlásek l a r, které obě umí vyslovit, ale slyší je ve srovnání s čínštinou jinak a většinou je zaměňují. V čínštině například říkají „tři muž“ – po číslici neuvádějí podmět v plurálu. Proto časování, skloňování, vykání, tykání působí Číňanům problémy.

Rozklad řeči na hlásky může být problém pro děti i dospělé, přesto je rozložení slov na jednotlivé hlásky problém, s nímž se Číňané vypořádávají následujícím způsobem: Aby rozložili A→B+C například slovo biao (krásný) → bi + xiao.

Český školní systém předpokládá, že rodiče budou s dětmi pracovat na úkolech a procvičování češtiny i doma. Takové zázemí však čínští rodiče dětem poskytnout nemohou, protože sami česky neumí. Tím pádem český jazyk představuje problém i pro čínské děti, které se již v ČR čínským rodičům narodily a žijí tu celý svůj život. Některé osobní zkušenosti nasvědčují faktu, že majoritní populace v ČR není zvyklá na to, aby se cizinci učili česky a často nemají pochopení pro těžkosti, jimž cizinci čelí, když se snaží mluvit česky. Děti jsou tak až příliš často opravovány, neboť v každé větě se dopustí nějaké chyby. Neustálé opravování je pak demotivuje a sráží jejich chuť cizím jazykem mluvit.

Číňané nemají vícesouhláskové slabiky, proto u českých slov, kde je shluk konsonantů (souhlásek), přidávají vokály (samohlásky) mezi souhlásky. Slovo pní by tak například vyslovili jako piní.

Číňanům může dělat problém asimilace hlásek. Například slovo rozkošný, které se v českém jazyce vyslovuje jako [roskošný] vysloví s důrazným z. Také neumějí neutralizovat znělost na konci slov, slovo hrad tak vysloví s důrazným d.

V čínštině se často používají záložky. Doslovný překlad výrazu na stole je na stůl vršek. Lze tedy předpokládat, že děti nebudou v českém jazyce užívat správné časové ani místní předložky.

Jednou ze situací, se kterou se čeští učitelé často setkávají, je, že nevědí, zda jim vůbec čínští žáci porozuměli. Je jim zatěžko říci „nevím“ či „nerozumím“. V bezradné situaci se na člověka usmějí a mohou i přikývnout na znamení, že poslouchají. To ovšem neznamená, že rozumí. Co s tím? Možná

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

položít otázku jinak, či požádat, aby sám řekl, na co se ho člověk ptal? Bude ho to ještě více traumatizovat a bude stejně mlčet. Zkuste ukázat, zjednodušit otázky, užívat obrázky, mapy...

Doporučení pro českou školní praxi

U dětí z natolik vzdáleného jazykového prostředí nelze opravovat každou špatnou koncovku. Podstatou je aby se rozvíjela chuť komunikace a slovní zásoba. Spíše jde o to zaměřit se na obsah sdělení, schopnost porozumění.

Pro snazší začlenění dítěte doporučujeme:

- Zpočátku komunikovat s rodiči i dítětem přes tlumočníka. Organizace vyučování, seznámení s potřebami školy. Pomoci rodině i dítěti při adaptaci na změnu.
- Třídní učitel by měl pomoci rodičům zajistit doučování, respekt. výuku češtiny pro jejich dítě.
- Posilovat silné stránky dítěte, podpořit začlenění do zájmových aktivit a setkávání s českými vrstevníky.
- Vytvořit ve třídě příjemnou atmosféru přijetí, zvolit tzv. „patrona“, spolužáka ze třídy, který pomůže dítěti s orientací ve škole a při výuce.
- Učitel by měl stát vždy před žákem tak, aby žák dobře viděl na jeho obličej a ústa, aby si mohl pomáhat odezíráním.
- Před výukou připravit neznámá slova z textu, z výkladu, vysvětlit jejich obsah.
- Úkoly zadávat spíše jednoslovně, mluvit v krátkých větách s vysvětlením obsahu neznámých slov. Využívat obrázků, nákrešů, grafů a dynamického znázornění výkladu.
- Zadávat úkoly přiměřeně možnostem a úrovni znalosti českého jazyka – jednodušší texty s větším typem písma, doplňování, z počátku vyloučit pravopisné učivo (využívat učebnice nižších ročníků, tvořit vlastní slovníkový sešit).
- V rámci rozvoje českého jazyka je vhodné se zaměřit i na správnou výslovnost českých hlásek, cvičení sluchové analýzy a syntézy, sluchové paměti, rozvoj pojmů z oblasti pravolevé a prostorové orientace, orientace na vlastním těle i rozšiřování slovní zásoby z oblasti matematických pojmů.
- Zpočátku využívat častěji symbolického hodnocení, postupně slovní, známku využívat pouze motivačně.
- V případě testového zkoušení – připravit zjednodušenou podobu otázek s možností výběru z méně odpovědí.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

- Učitel by měl posilovat vzájemnou toleranci vůči odlišnosti a budovat pozitivní vztahy mezi dětmi a rodiči žáků ve třídě.

Použitá literatura a zdroje:

- Klečánková, Růžena: Školství v Čínské lidové republice. Ústav školských informací, 1987
- CRI China ABC, China Radio International, <http://czech.cri.cn/chinaabc/>- čínské zajímavosti v čínském rozhlasu pro zahraničí
- www.cinsky.cz
- Rámcový vzdělávací program pro ZV, VÚP 2004

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Příloha č. 1

Ukázka učebnice, 2. třída, 1. pololetí

6. $7 \times 5 =$ $7 \times 3 =$ $7 \times 6 =$
 $6 \times 4 =$ $5 \times 2 =$ $7 \times 2 =$
 $7 \times 4 =$ $7 \times 7 =$ $6 \times 5 =$

7.

8. 二七( )   四( )二十八
 三七( )   ( )七三十五
 六七( )   ( )七四十九

9.
 7角
 _____ $\times$ _____ = ( )元( )角

10.
 一共有多少个?

11. $7 \times 2 =$ $5 \times 7 =$ $6 \times 7 =$ $7 \times 5 =$
 $4 \times 7 =$ $7 \times 7 =$ $7 \times 4 =$ $6 \times 4 =$
 $7 \times 3 =$ $2 \times 7 =$ $6 \times 6 =$ $5 \times 6 =$
 $6 \times 5 =$ $7 \times 6 =$ $3 \times 7 =$ $5 \times 5 =$

12. 从“一一得一”背到“七七四十九”。

13.
 一共有多少个座位?

14.
 摆3行，每行7盆。
 一共要摆多少盆?

15.
 我买7盒。   每盒5元。
 你能提出什么问题?

Příloha č. 2

Ukázka učebnice, 2. třída, 1. pololetí

1、找春天 脱掉 棉衣 田野 解冻的小溪 探出头 躲躲藏藏 小溪 摇啊摇
2、古诗两首 未成 追赶 商店 枯荣（枯黄 光荣） 野火 菜花 住宿
3、笋芽儿 山冈 轰隆隆 自豪地喊 世界 笋芽 呼唤
4、小鹿的玫瑰花 弟弟 抽出枝条 终于 谢谢 哥哥 一瘸一拐 静静地躺在 渐渐地长大 花骨朵 一阵微风
5、泉水 瓦罐 一股清泉 天然水塔 结出更大更甜的果子 清脆的歌声 杜鹃
6、雷锋叔叔，你在哪里 冒着蒙蒙的细雨 雷锋叔叔的足迹 需要 年迈的大娘 迷路的孩子 洒下的汗滴 泥泞的路
7、我不是最弱小的 芬芳扑鼻 托利亚（拜托 胜利） 抚摸 铃兰花 弱小 周末 夏季 应该
8、卡罗尔和她的小猫
9、日月潭 光华岛 展现在眼前 建筑 披上轻纱 群山环绕 名胜古迹 隐约 台湾省（节省） 树木茂盛
10、葡萄沟 维吾尔族 秋季 留着（留心 留作业 留念） 杏子 茂密的枝叶 蜜桃 山坡 搭起（搭积木） 摘下（摘苹果） 钉着（钉钉子） 沟（水沟 沟渠 沟通） 吃个够（能够）
11、难忘的泼水节 龙船 敬爱的周恩来（恩情 恩人） 健康长寿 柏树枝 泼水节（活泼） 特别 鲜红 象脚鼓（手脚 七手八脚） 凤凰
12、北京亮起来了 一束束灯光 勾画 王府井 西单（孤单） 光彩夺目 故宫 装扮 雄伟 灯光 闪烁 金碧辉煌 多么辉煌
13、动手做做看 另一个（另外） 朗志万（有志气 天气晴朗 朗读） 问题 提了个奇怪的问题（提问 提包）

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Obecná doporučení pro českou školní praxi

Přítomnost dítěte cizince klade větší nároky na přípravu učitele, může být rovněž velkým obohacením pro pedagogy dané školy i pro samotné děti. Velice důležitý je přitom vnitřní postoj učitele. Lze najít důvody, proč některá z následujících doporučení nemohou fungovat, nebo je nelze provést. Je však nesmírně důležité, aby učitel vnitřně přijal tuto výzvu, tedy učit dítě cizince a hledal způsoby, jak by jeho vzdělávání mohlo být efektivní. Následující doporučení mohou učitelům na cestě k hledání posloužit jako vodítko.

Do školy přichází cizinec

Při nástupu dítěte cizince do základní školy je důležité, aby vedení školy a pedagogové se situace nebáli a zachovali klid. Faktem je, že dítě samo a jeho rodiče jsou při vstupu do školy plni obav a daná situace je pro celou rodinu velmi zátěžová. Přítomnost dítěte cizince může představovat pro školu nové výzvy, které však nejsou nezvládnutelné.

Každá škola by měla být na příchod dítěte cizince připravena, aby usnadnila jeho začlenění do kolektivu třídy a školního prostředí. Jde například o zajištění tlumočnických a překladatelských služeb, vytipování prostředníka pro komunikaci s rodiči a někoho, kdo se dítěti bude věnovat při výuce českého jazyka apod.

Při vstupu dítěte do školy je důležité zachovat vstřícný postoj k celé rodině. Ten lze vyjádřit i neverbálně – například úsměvem a milým přijetím, prohlídkou školy. Dále je vhodné se dohodnout na osobní schůzce, kde bude přítomen i tlumočnický, aby vysvětlil pravidla platná ve škole (práva a povinnosti dětí a rodičů apod.).

Zpočátku doporučujeme škole komunikovat s rodiči prostřednictvím tlumočnicka. Přičemž ideální je přítomnost tlumočnicka odborníka, který má znalosti jak o české zemi a jejím školství, tak i o zemi cizí. Tlumočnický lze najít na mnoha místech, například mezi vysokoškolskými studenty nebo s předáním kontaktů na tlumočnický mohou pomoci pracovníci ministerstva vnitra na odboru azylové a imigrační politiky a v neposlední řadě i tlumočnické a překladatelské agentury, které tlumočnickou službu mohou kdykoliv zajistit. Ačkoliv se poplatek za tlumočení může zdát vysoký, jasná komunikace na začátku vstupu dítěte do školy může všem ušetřit celoroční problémy. Škola může o finanční pomoc požádat nevládní organizace nebo zkusit vyhledat aktuální granty, které jsou vypsané na webových stránkách ministerstva školství, atd.

Dítě cizinec s jazykovou bariérou je podle školského zákona 561/2004 Sb., v platném znění pozdějších předpisů, vnímáno jako dítě se speciální vzdělávací potřebou. Jako takové má nárok na specifickou péči a mimo jiné i integraci. O integraci dítěte musí požádat rodiče v PPP (pedagogicko psychologická poradna) nebo SPC (speciálně pedagogické centrum) a na základě vyšetření dítěte budou doporučeny další vzdělávací postupy či opatření.

Rodiče dítěte

Během první schůzky by si škola a rodiče měli (za pomoci tlumočnicka) ujasnit několik věcí: jaká je organizace vyučování a jaké jsou potřeby školy. Jedná se především o výši poplatků za stravování a družinu, kdy jsou třídní schůzky, jaké akce škola chystá a požadavky školy na

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

rodiče – například dohlížení na domácí přípravu dětí atd. Důležité je domluvit si také způsob komunikace s rodiči (zda skrze dopisy, či jinou formou). Velmi užitečná informace se týká oslovení dítěte, tedy jak ho oslovují doma a jak si žák přeje, aby jej oslovovali ve škole. Je možné rodičům doporučit, aby dítěti zakoupili slovník z jeho mateřštiny do češtiny. Či jej může zakoupit škola.

Je vhodné pozvat rodiče do školních lavic, i když tuto příležitost nevyužijí, jeví se tato možnost důležitá. Velmi přínosné je, když rodiče spolu s dětmi cizinci prezentují svou kulturu, kuchyni, hudbu, či odívání, dochází tak k překonávání bariér a strachu z neznáma. Když rodiče cizinci přijdou na třídní schůzku, je vhodné, aby pedagog před ostatními rodiči demonstroval své přijetí těchto rodičů a s úctou je představil jménem a jejich jménem také na ně odkazoval. Nedoporučujeme užívání výrazu „ten Číňan“, či „ten Mongol“, či různé zkratky. V praxi se nám osvědčilo zapamatovat si jména rodičů i dětí dobře a pokud možno je nekomolit a mimo jiné i tímto způsobem dát najevo svůj nexenofobní postoj, přijetí celé rodiny a inspirovat tím rodiče českých spolužáků.

Doučování českého jazyka

Nejčastějším problémem pro děti cizince a jejich rodiče je jazyková bariéra. V současné době existuje v každém kraji minimálně jedna škola, která poskytuje 70 hodin výuky českého jazyka zdarma (seznamy ZŠ poskytujících zvýšenou dotaci výuky českého jazyka žákům cizincům pro příslušný kraj poskytují krajské úřady). Tyto školy však mohou být daleko od bydliště dítěte nebo rodiče nemohou dítě pravidelně na doučování doprovázet. Proto si škola musí hledat způsob, jak dítě doučit česky z místních zdrojů, tj. kontaktovat lidi z okolí (studenty, důchodce, přátele či známé), kteří by doučovali dítě cizince českému jazyku. Při každém městském úřadu je odbor sociálních věcí a zdravotnictví, v jejichž rámci fungují orgány sociálně právní ochrany o děti (OSPOD), které by měli mít přehled o fungování neziskových organizací a dalších nestátních organizací pracujících s dětmi či rodinami. Při doučování českého jazyka je možné využít různých metodických materiálů k výuce češtiny pro cizince (ty je možné dohledat např. na uvedených internetových adresách: www.czechstepbystep.cz, www.auccj.cz, www.czechkid.cz, www.varianty.cz). Při výuce je vždy zapotřebí přihlížet ke specifikům mateřského jazyka dítěte (viz nástin jazyků v tomto dokumentu), které dopředu mohou určovat, jaké potíže může žák ve výuce mít.

V rámci rozvoje českého jazyka je vhodné zaměřit se i na správnou výslovnost českých hlásek, cvičení sluchové analýzy a syntézy, sluchové paměti a rozvoj pojmů. Cizinci často znají mnoho podstatných jmen, ale slovesa téměř žádná, proto je důležité procvičovat i slovesa a základní pokyny v imperativu jako „piš“, „čti“, „poslouchej“. Doporučujeme také logopedické říkanky za použití prstové hry či jiného pohybu. Říkanami mohou být v hodinách zaměstnány všechny děti. Při společných aktivitách je zapotřebí citlivosti a předjímání situací, které by mohly vést k zesměšnění dítěte cizince.

Učitelům českého jazyka doporučujeme, aby spolupracovali s učiteli angličtiny. Anglické učebnice mají totiž léty prověřený a propracovaný systém, jak učit angličtinu jako cizí jazyk. Učebnice angličtiny se svými četnými obrázky a diagramy mohou poskytovat mnoho inspirace.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Do které třídy dítě zařadit

Prvním problémem, kterému školy čelí, je otázka „do které třídy dítě zařadit?“. U dětí předškolního věku to není velký problém – mohou jít do mateřské školy, přípravné třídy, či do první třídy. U starších dětí, které však už školu navštěvovaly a neumí česky je to jiný problém. Diagnostická pracoviště (PPP, SPC), která používají kulturně nezátížené testy, mohou pomoci určit výukový potenciál dítěte a doporučit jak s ním dále pracovat. Do doby vyšetření však musí škola s dítětem cizincem pracovat. Celá situace se takříkajíc musí řešit za pochodu. Nově přichozí dítě by tedy vždy mělo být zařazeno do třídy, kde jsou jeho vrstevníci. Umístění staršího dítěte do prvního ročníku jen kvůli jazykové bariéře může vést k mnoha problémům, proto takové opatření nedoporučujeme. S dítětem cizincem lze otevřít jiné komunikační kanály, než jen verbální. Dítě například může docházet do kroužků, kde jazyk nepotřebuje – například do sportovních, hudebních, výtvarných. Je také užitečné se již od začátku snažit zajistit doučování češtiny. Dítě by mělo být ve stejné třídě a jeho znalost češtiny by případně mohl zlepšovat ve vybraných hodinách asistent pedagoga.

Hodnocení dítěte cizince

Na dítě cizince by se mělo vztahovat tzv. „období hájení“, tj. první tři pololetí nemusí být dítě známkováno vůbec. Zpočátku je dobré využívat častěji symbolického hodnocení dle úrovně věku dítěte, postupně aplikovat slovní hodnocení a známku využívat jen motivačně. V případě testového zkoušení připravit zjednodušenou podobu otázek s možností výběru z méně odpovědí. Doporučujeme, aby dítě mělo vlastní portfolio, či knihu, např.: *Kniha o Maxovi*, kam by všichni učitelé zapisovali, co učitel s jeho třídou prošel, co *Max* skutečně umí a na základě těchto informací mu zadávat testy a úkoly.

Dítě cizinec ve třídě

První kontakt s dítětem je nejlépe uskutečnit v přítomnosti tlumočníka. Pokud ho není možné zajistit, doporučujeme navázat komunikaci alespoň očima a pomáhat si neverbálními technikami. Dále je vhodné, aby pedagog dítě posadil tak, aby na něj dobře viděl a přes smluvené signály s ním komunikoval, a to zejména v případech nepochopení. Učitel by měl stát před žákem tak, aby mu viděl na obličej a ústa, aby si mohl pomáhat odezíráním. Vhodná je též živá komunikace s dětmi, učitel chodí mezi lavicemi (příhodné je i uspořádání lavic do tvaru U).

Ve třídě je dobré stanovit jednoho spolužáka, který se stane „patronem“ dítěte cizince. Patron pomáhá při samotné výuce (organizace hodiny) i během přestávek (orientace ve škole, v organizaci dne) apod. Být patronem znamená pro dítě určitou zátěž, proto vyžaduje volba patrona značnou pozornost a citlivost pedagoga. Patronát pak nemusí být určen na celé období školního roku, ale patroni se mohou střídat. Stát se patronem by mělo být spojeno s prestiží.

Do výkladu učiva je vhodné zapojit i další spolužáky, kteří v rámci skupinové práce mohou vymyslet, např. jak *Maxovi* vysvětlit dobu Karla IV. Ostatní děti tak z daného způsobu výuky mohou těžit a získávat nejen sociální dovednosti, ale vysvětlováním látky spolužákovi osvojení probíraného učiva..

Obecně platí, že učitel by se měl snažit využívat i jiných forem komunikace, než jen verbálních pokynů. Nabízí se široké spektrum technik neverbální komunikace a her.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem ČR

Střediska integrace menšin
Novoborská 372, Praha 9
T: 283 882 296
www.strediskasim.cz; info@strediskasim.cz

Je důležité posilovat silné stránky dítěte, podpořit začlenění do zájmových aktivit a setkávání s českými vrstevníky při nichž může zažít úspěch (tj. sportovní aktivity, výtvarné a hudební kroužky apod.). V případě sociálního znevýhodnění existuje mnoho kroužků podporovaných církevními organizacemi či neziskovými organizacemi.

Způsob výuky

Nabízíme zde některá praktická doporučení:

- Poskytovat dítěti prostor pro odezírání, tj. mluvit pomalu a neotáčet se zády. Verbální instrukce doplňovat neverbálními formami komunikace či názornými pomůckami.
- Před výukou připravit neznámá slova z výkladu a vysvětlit jejich obsah. Mohou se využít obrázky, barvy, tabulky a schémata.
- Úkoly zadávat spíše jednoslovně, mluvit v krátkých větách s vysvětlením obsahu neznámých slov, případně za pomoci slovníku. Opět využívat obrázků, nákresů, grafů a dynamického znázornění výkladu, užívat dokumenty, filmy.
- Zadávat úkoly přiměřeně možnostem a úrovni znalosti českého jazyka, tzn. jednodušší texty s větším typem písma, doplňovačky, z počátku vyloučit pravopisné učivo. Je vhodné využívat učebnice nižších ročníků nebo spoluvytvořit vlastní slovníkový sešit. Být pozorný na možné zesměšňování dětí-cizinců před třídou. Není nutné oznamovat, že žák šesté třídy užívá učebnici češtiny z první třídy.
- I u pokročilejších dětí zápisy do sešitu eliminovat na základní pojmy, spíše používat myšlenkové mapy.
- Respektovat individuální tempo dítěte, které je v případě dítěte cizince s jazykovou bariérou nutně pomalejší
- Zejména zpočátku je vhodné redukovat učivo dle priority významnosti. Nezatěžovat dítě nadbytečnými znalostmi (zjm. těmi, s nimiž se setká i v pozdějším ročníku).

Dítě cizinec a ostatní děti v kolektivu

Je důležité vytvořit v kolektivu příjemnou atmosféru přijetí. Jména dětí cizinců jsou někdy v češtině obtížně vyslovitelná, avšak přejmenovávání dětí českými jmény nedoporučujeme. Každé dítě má právo na své jméno. Jméno je spojeno s identitou každého z nás.

U žáků, jejichž mateřský jazyk (např. orientální) je velmi vzdálený českému, mizí jazyková bariéra pomalu. Zkušenosti potvrzují, že i zpočátku entuziastičtí učitelé mohou postupně ztratit motivaci pro práci s dítětem cizincem, protože výsledky práce neodpovídají jejich očekávání a úsilí. Je proto důležité zajistit si pomoc formou spolupráce s diagnostickými zařízeními, s poradci z nevládních organizací a státních institucí. Je také významné pravidelně a dlouhodobě pracovat s třídními kolektivy za účasti školního psychologa.

Je třeba mít na paměti, že proces adaptace je individuální záležitost, která může trvat celý život.

Realizátorem projektu je IPPP ČR

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR